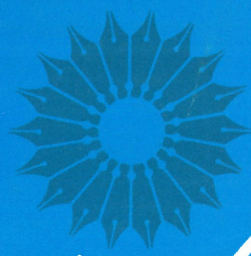

خبرنامه

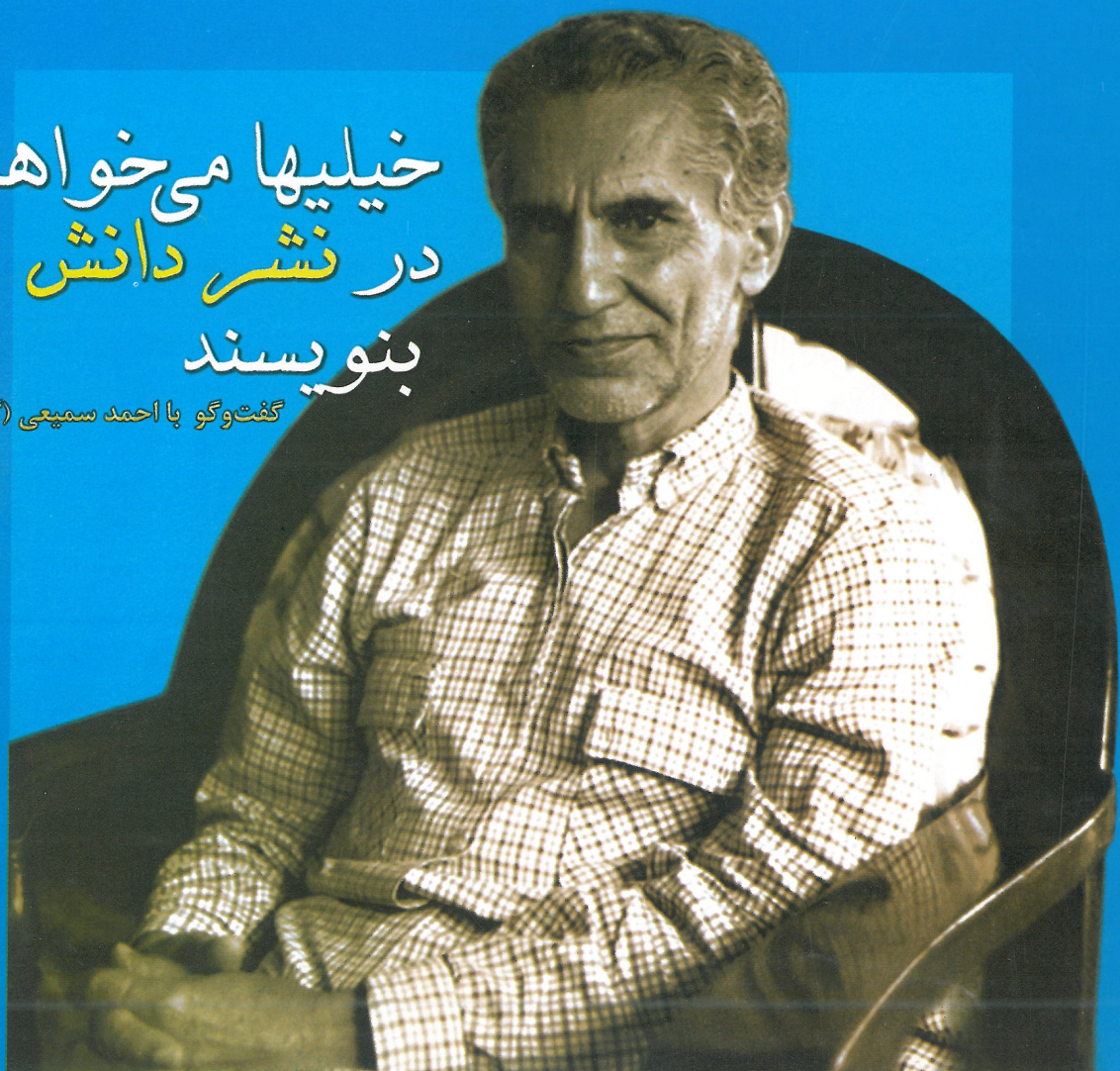
مرکز نشر دانشگاه

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

سال یکم، شهریورماه ۱۳۸۴

خیلیها می خواهند در نشر دانش بنویسند

گفت‌وگو با احمد سمیعی (گیلانی)

درباره تک فارسی

حمایت فرهنگستان از هم‌اندیشی اصطلاحات نشر

دکتر صادقی جورابچی هم «رفت»

تألیف گروهی کتاب

در مرکز

خبرهایی از
مرکز نشر دانشگاهی

■ نمایه‌سازی در کارگاه

استانداردسازی اصطلاحات نشر حمایت می‌کند. مقرر شده است مرکز نشر دانشگاهی توان خود را در بخش علمی متمرکز کند و فرهنگستان پشتیبانی مالی و تهیه امکانات و تجهیزات مورد نیاز را به عهده بگیرد.

صف کتابهایی که معطل نمایه‌سازی‌اند، مرکز را بر آن داشت پیشنهاد مهندس کافی را برای آموزش تعدادی از افراد صاحب صلاحیت و علاقه‌مند بپذیرد و یک دوره آموزش کارگاهی برای آن تدارک ببیند. تا کنون ۱۳ نفر برای دیدن این دوره ابراز علاقه کرده‌اند که احتمالاً هفت نفر از آنها پذیرفته خواهند شد. مهندس کافی می‌گوید که نمایه‌سازی، به‌ویژه، به ارتقای کاری نسخه‌پردازها کمک می‌کند و

قدر و قیمت آنها را بالا می‌آورد. معاون آموزشی مرکز نشر برای تدریس مباحث نظری مربوط به نمایه‌سازی، آخرین نسخه شیوه‌نامه معروف شیکاگو را نیز سفارش داده است و از آن به عنوان شیوه‌نامه معیار استفاده خواهد کرد. بخشی از آموزشهای این کارگاه به نقش رایانه در نمایه‌سازی اختصاص دارد. یکی از ویراستاران سابق مرکز که دستی در مهندسی رایانه دارد، لمهایی برای نمایه‌سازی با رایانه تجربه کرده است که در این دوره به کارآموزان خواهد آموخت. مهندس کافی می‌گوید که در نمایه‌سازی با دو دسته مشکل مواجهیم: یکی در متون تألیفی و دیگری در ترجمه‌ها. در ترجمه‌ها اغلب مؤلفان نمایه‌ها را نیز استخراج کرده‌اند و تنظیم مجدد آنها به زبان مقصد، کاری است که بیشتر ماهیت زبانی دارد. متأسفانه اغلب مؤلفان ما نمایه‌سازی نمی‌دانند و نمایه‌سازان هم اغلب صلاحیت علمی و تخصصی آن رشته را برای استخراج نمایه ندارند. نمایه‌سازی مربوط به حوزه‌های معنی‌شناسی و تلفیقی از مهارت نمایه‌سازی است که شگردها و لمها را می‌داند و یک مؤلف یا مترجم خوب

■ اولین هم‌اندیشی استانداردسازی اصطلاحات نشر، اسفند ۸۴

هیئت برگزارکننده هم‌اندیشی استانداردسازی اصطلاحات نشر اعلام کرد اولین هم‌اندیشی را در یکی از روزهای اسفند سال جاری در دو نوبت صبح و عصر برگزار خواهد کرد. موضوع اولین هم‌اندیشی، اصطلاحات مربوط به پدیدآورندگان است.

■ ارسال مجدد پرسشنامه‌های هم‌اندیشی

پرسشنامه‌های اولین هم‌اندیشی استانداردسازی اصطلاحات نشر مجدداً برای کسانی که پاسخها را ارسال نکرده‌اند و نیز طیف دیگری از صاحب‌نظران حوزه نشر ارسال خواهد شد و تسهیلاتی برای وصول پاسخنامه‌ها از سوی دبیرخانه هم‌اندیشی در نظر گرفته شده است. اولین گروه از پاسخهای صاحب‌نظران ۵۲ مورد بود که از سوی هیئت علمی همایش طبقه‌بندی و تحلیل خواهد شد.

■ حمایت فرهنگستان از هم‌اندیشی

دکتر حسن حبیبی، رئیس محترم فرهنگستان زبان و ادب فارسی، در پاسخ نامه دکتر مر اعلام کرد که فرهنگستان از برگزاری هم‌اندیشی

خبرنامه
مرکز نشر دانشگاهی
شماره هفتم
شهریور ۱۳۸۴

۲

۲. شروع به تهیه و تنظیم برنامه‌های درسی. در صورت تکمیل برنامه‌های درسی استادان، زمینه اخذ مجوز از وزارت علوم و تعریف این دوره‌ها به عنوان رشته دانشگاهی فراهم می‌شود.

■ از زمین تا آسمان ایران در پاریس

مهرماه امسال، خانه فرهنگ ایران در پاریس برنامه‌ای یک‌هفته‌ای با عنوان «ایران امروز» برگزار می‌کند. برنامه اولین روز به علم در ایران امروز اختصاص یافته است. وابسته مطبوعاتی رایزنی فرهنگی ایران در پاریس که برای جلب همکاری مرکز نشر به روابط عمومی آمده بود با اعلام اینکه وضعیت علم در ایران ناشناخته است و ذهنیت غالب مردم ساکن در اروپا این‌طور شکل گرفته است که جامعه ایرانی به کلی با علم و انتشارات علمی بیگانه است، مرکز نشر دانشگاهی را به شرکت فعال در این برنامه فرا خواند. به موازات این برنامه یک‌هفته‌ای، یک برنامه سه‌ماهه نیز در کاخ اکتشافات پاریس برگزار می‌شود. برنامه اخیر «از زمین تا آسمان» نام گرفته است و به علم نجوم در ایران می‌پردازد. افتتاح هر دو برنامه همزمان خواهد بود و اجزای برنامه سه‌ماهه «از زمین تا آسمان» عبارتند از: ۱. عکسهای نجومی عکاسان ایرانی، ۲. کنفرانسهای تخصصی، ۳. فیلمهای مستند علمی از ماراتون مسیه در ایران، ۴. نمایش اسلاید، و ۵. یک نمایشگاه علمی و تخصصی که به تبیین وضعیت انتشار مجلات علمی و تخصصی خواهد پرداخت. علاقه‌مندان می‌توانند به وب‌گاه رایزن فرهنگی ایران در پاریس در این آدرس مراجعه کنند:

www.iran-fr.com

چنین ترکیبی می‌تواند به یک نمایه خوب و مفید منتهی شود. مهندس کافی فوایدی چند در برگزاری این کارگاه می‌شمرد: یکی اینکه نمایه کتاب استخراج می‌شود و به چاپ سریع‌تر آثار جدید کمک می‌کند. دیگر اینکه برای اولین بار در ایران، آموزش نمایه‌سازی، روش‌مند می‌شود. چنین اقدامی در جهت رویکرد جدید مرکز نشر به آموزش و پژوهش است. رئیس آموزش مرکز نشر ابراز امیدواری می‌کند که در سال آینده جزوهای ۷۰ تا ۸۰ صفحه‌ای در مورد آموزش نمایه‌سازی از کارگاه مذکور به دست آید و گامی در جهت ارتقای صنعت نشر برداشته شود.

■ مهرماه ترم دومیه‌ها به مرکز می‌آیند

با پایان ترم اول از دوره یازدهم ویرایش در بیست مردادماه، زمان ارزیابی از آن فرا رسید. مهندس کافی، رئیس آموزش مرکز، ابتدا ایرادها و کاستیهای این دوره را برمی‌شمارد:

۱. تعداد زیاد افراد در کلاس. این عیب، بخصوص در کلاسهای کارگاهی به چشم می‌آید. زیرا در این قبیل کلاسها سؤال و جواب کردن و رسیدگی به تک‌تک دانشجویان ضروری است. ناگفته پیداست که اداره یک کلاس چهل نفری در مدت دو ساعت عملاً کاری است ناممکن. با وجود این، با یک حساب سرانگشتی خواهیم دید که چندان گریزی و گزیری از این شرایط نیست. از زمان پایه‌گذاری دوره‌های آموزش ویرایش، بنا بر خوداتکایی این دوره‌ها بوده است. در حال حاضر، برای هر جلسه‌ای دو هزار تومان از دانشجو اخذ می‌شود. یعنی چهل نفر دانشجو در هر جلسه ۸۰ هزار تومان پول می‌پردازند. از این مبلغ، سی هزار تومان به مدرسان پرداخت می‌شود و هر بعدازظهر که کلاسها در دانشگاه تربیت معلم برگزار می‌شود، پنجاه هزار تومان به دانشگاه یادشده پرداخت می‌گردد. با احتساب هزینه کارمندان این قسمت و هزینه‌های اداری متفرقه و ایاب و ذهاب افراد، اگر بتوان مبلغ اخذشده را با هزینه‌ها سربسر کرد، مایه بسی خوشحالی خواهد بود! به هر حال، قرار نبوده است این دوره‌ها بار مالی برای مرکز داشته باشند.

۲. بیان نامناسب بعضی مدرسان. به نظر دانشجویان، بعضی استادان بیان مناسبی ندارند. مورد یا موارد مورد اعتراض، البته از دانش علمی قابل توجهی برخوردارند، اما گویا یکنواختی بیان استاد و گرمای بعدازظهرهای تابستان به هم ساخته‌اند و دانشجویان را کلافه کرده‌اند.

اما حال که عیبش را بگفتیم، چیزی از هنرش هم بگوییم:

۱. استقبال گرم از بعضی مدرسان جدید. مثلاً استقبال از درس دکتر دبیرمقدم به حدی بود که دانشجویان دوره‌های گذشته نیز اجازه می‌گرفتند و بر سر کلاسها حاضر می‌شدند.

خبرنامه

۳

شماره هفتم
شهریور ۱۳۸۴

■ دکتر یعقوب پور زمین‌شناس نمونه سال شد

انجمن زمین‌شناسی، در همایشهای سالانه خود یکی از زمین‌شناسان ایرانی را که نقش برجسته‌ای در پیشبرد علوم زمین در کشور داشته‌اند، به عنوان زمین‌شناس نمونه کشور انتخاب می‌کند. دکتر عبدالمجید یعقوب پور، معاون پژوهشی مرکز نشر دانشگاهی به علت نقش مؤثر در آموزش زمین‌شناسی دانشگاههای مختلف کشور و فعالیتهای پژوهشی و نیز عضویت در کمیسیونها و شوراهای مهم علمی کشور این عنوان را دریافت کرد.

■ فروش مستقیم کتاب در مرکز

فروشگاه مرکز نشر دوباره فعال شد. از این پس تا اطلاع ثانوی، خرید مستقیم کتاب از مرکز نشر میسر خواهد بود. علاقه‌مندان می‌توانند برای تهیه کتابهای مورد نیاز خود به خیابان خالد اسلامبولی، طبقه همکف ساختمان شماره ۱ مرکز نشر دانشگاهی مراجعه کنند.

■ فروش اینترنتی و تلفنی کتاب ادامه دارد

روابط عمومی مرکز نشر دانشگاهی اعلام کرد از طریق وب‌گاه مرکز در آدرس www.iup.ir می‌توان نسبت به ثبت سفارش کتاب اقدام کرد و با ارسال تصویر فیش بانکی به روابط عمومی به وسیله نامبر، کتابهای درخواستی را از طریق پست دریافت نمود. این فرایند را از طریق تلفن و نامبر هم می‌توان انجام داد.

■ ۲۰ درصد تخفیف برای خرید کلی

مرکز نشر دانشگاهی به کسانی که بیش از ۲۰ نسخه یا عنوان کتاب خریداری کنند معادل ۱۸ تا ۲۰ درصد قیمت پشت جلد تخفیف می‌دهد. برای اطلاعات بیشتر با روابط عمومی مرکز تماس بگیرید.

■ معارف، سردبیر یافت

آقای اسماعیل سعادت، پس از بیست سال انتشار مجله معارف جای خود را به دکتر سیدصادق سجادی سپرد. پیشتر قرار بود دکتر معصومی عهده‌دار سردبیری معارف شود. رئیس مرکز نامه مربوط به

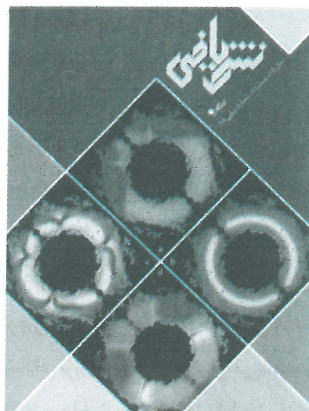
حکم سردبیری دکتر سجادی را چنین نوشته است:

جناب آقای دکتر سیدصادق سجادی
به موجب این حکم از این تاریخ به عنوان سردبیر مجله معارف منصوب می‌گردید. امید است با توجه به تجربه و تخصص حضرت عالی هر چه زودتر شاهد انتشار نشریه‌ای وزین و در خور نام و آوازه مرکز نشر دانشگاهی باشیم.

■ شرکت در سه نمایشگاه در چهار روز

کنفرانس فیزیک در دانشگاه لرستان، کنفرانس دانشجویی آمار در مؤسسه شیخ بهایی، و کنفرانس زمین‌شناسی در دانشگاه تربیت معلم، سه برنامه‌ای بودند که از ششم تا دهم شهریور برگزار شدند و روابط عمومی مرکز نشر دانشگاهی برای تعامل و همکاری با مراکز دانشگاهی و معرفی بیشتر مرکز و محصولات آن به دانشجویان و مدرسان دانشگاهها در آن شرکت کرد.

■ مدیرمسئول جدید مجله نشر ریاضی

مدیر مسئول مجله نشر ریاضی تغییر کرد. دکتر سیاوش شهشهانی که بیش از ۱۵ سال مدیرمسئولی این مجله را به عهده داشت، از یک سال پیش استعفاي خود را به رئیس مرکز تقدیم کرده بود. از این رو، رئیس مرکز طی حکمی آقای دکتر محمدقاسم وحیدی اصل را با نظر اعضای گروه ریاضی به این سمت منصوب نمود. متن حکم از این قرار است:

جناب آقای دکتر محمدقاسم وحیدی اصل
با سلام و احترام،

به موجب این حکم به سمت مدیرمسئول مجله نشر ریاضی منصوب می‌شوید. امید است با بهره‌گیری از توان علمی بالای خود و همکاری با سایر اعضای محترم باعث ارتقای هر چه بیشتر این نشریه وزین باشید.
توفیق جناب عالی را از خداوند منان مسئلت دارم.

میان ۴۰۴ پرسشنامه فرستاده شده، ۵۲ پاسخ به دبیرخانه همایش رسیده است. هیئت برگزارکننده با توجه به ناکافی بودن تعداد پاسخها مقرر کرد پرسشنامه مجدداً به افراد سابق و تعدادی افراد لاحق، ارسال شود و برای گرفتن پاسخها پی گیری ویژه صورت گیرد، ضمن اینکه بر وصول اختیاری آنها تأکید گذاشته شود.

■ فرهنگستان حامی مالی همایش شد

خوشبختانه دکتر حسن حبیبی، رئیس محترم فرهنگستان زبان و ادب فارسی، نامه دعوت به همکاری رئیس مرکز را پاسخ مثبت گفته و مقرر شده است برگزاری همایش از نظر علمی بر عهده مرکز و از جهت امکانات و تجهیزات بر عهده فرهنگستان باشد.

■ چرا استاندارد نشر؟

در ادامه جلسه، رئیس مرکز، مقوله نشر و بخصوص نشر دانشگاهی و علمی را از حیطه های بدون قانون و قاعده برشمرد و بی قانونی را علت ورود افراد فاقد صلاحیت به این عرصه دانست. به قول دکتر مر، این صنعت دروازه نگهدارنده ندارد و یکی از رسالت های مرکز نشر، ساماندهی این موضوعات بخصوص در حوزه نشر کتب علمی و دانشگاهی است. هدف این است که استانداردهای نشر دانشگاهی معین و مستند شوند. در گام اول، اصطلاحات پدیدآورندگی سامان خواهند یافت. مثلاً در ترجمه تکلیف روشن نیست. بسیاری از به اصطلاح ترجمه های موجود اقتباس و گردآوری و... است. تعریف حدود این اصطلاحات متنوع، جلو بخشی از آسیب های علمی دانشگاهها را می گیرد. سوء استفاده از این به هم ریختگی تعبیر، بخصوص در ارتقای درجه علمی مدرسان دانشگاهها اتفاق می افتد و به جریانی ضد علم تبدیل می شود. پاسخهای صاحب نظران به پرسشنامه مرکز هم نشان می دهد که تا چه حد در این زمینه تشتت آرا وجود دارد. این پاسخها را باید طبقه بندی و تحلیل کرد و از آنها در تعیین استانداردهای نشر استفاده نمود. در همایش هم — که ترجیحاً در اسفندماه سال جاری برگزار می شود — به آثار علمی می پردازیم و وارد حیطه نویسندگی آزاد و رمان و... نمی شویم. برای اینکه همایش ابتر نماند و در پایان

اصطلاحات پدیدآورندگان، اسفندماه استاندارد می شود

اسفندماه امسال، اولین همایش استانداردهای نشر توسط مرکز نشر دانشگاهی و با حمایت فرهنگستان زبان و ادب فارسی برگزار خواهد شد.

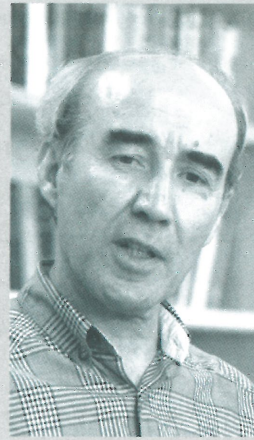
■ ۵۲ نفر پاسخ دادند

هیئت برگزارکننده همایش، در نشستی دوساعته که ۲۱ مردادماه در دفتر معاونت پژوهشی مرکز برگزار شد، به گزارش مهندس علی کافی، دبیر همایش، گوش سپرد. مهندس کافی گفت که در مرحله اول، استاندارد کردن اصطلاحات مربوط به پدیدآورندگی مورد نظر خواهد بود و در گامهای بعدی، اصطلاحات مربوط به عملکردهای دیگر صنعت نشر معیار خواهد یافت. به این منظور، پرسشنامه ای برای کسب نظر از صاحب نظران صنعت نشر تنظیم و ارسال شد. از

خبرنامه
مرکز نشر دانشگاهی
شماره هفتم
شهریور ۱۳۸۴

از نظر دکتر صادقی اقتباس
شیادی نیست و می تواند از
تألیف مفیدتر باشد.

خانم اقتداری تذکر داد در
تعمیم شیوه نامه در سطح ملی
خلاقیتها سرکوب نشود.

ممکن است در سمینار اول نتیجه گیری نهایی صورت نگیرد، ولی موضوع کار ما مربوط به دانشگاههاست و بنابراین جامعه‌ای که با آن سروکار داریم شامل ۵۳ یا ۵۴ دانشگاه است. در عرض یکی - دو سال، این سند می‌تواند مورد نقد این جامعه قرار گیرد و تنظیم نهایی شود.

■ اقتباس شیادی نیست

دکتر صادقی، رئیس جدید گروه علوم انسانی، سؤال کرد آیا این معیارها مخصوص کتابهای مرکز نشر خواهد بود یا می‌خواهید امثال انتشارات سمت هم آن را رعایت کنند؟ و در این صورت چه ضمانت اجرایی برای رعایت آنها خواهید داشت؟ دکتر صادقی معتقد است که هم به تألیف نیاز داریم، هم ترجمه، و هم اقتباس. اقتباس شیادی نیست. گاهی لازم است یک کتاب علمی ساده‌تر و منقح‌تر شود تا برای طیف وسیعی از مخاطبان قابل استفاده باشد. برای بسیاری از دانشجویان، بخصوص در مرحله آشنایی با یک علم، اقتباس از تألیف مفیدتر است. اقتباس خوب و درست بهتر از تألیف است. تألیف آبکی زیاد است، در حالی که ترجمه‌ها و اقتباسها وضع بهتری دارند. غریبها که کتاب می‌نویسند چیزهایی را بدیهی فرض می‌کنند که برای ما بدیهی نیست و مواردی را شرح کرده‌اند که ما به آنها نیاز نداریم. ترجمه و اقتباس با توجه به این گزاره‌ها بسیار خوب خواهد بود.

■ تعریفهای تألیف

دکتر مری با توجه به سخنان دکتر صادقی یادآور شد که در مورد تألیف، تعریفها خیلی هم مشخص نیستند. بعضیها تألیف را الفت دادن چند کتاب و مقاله می‌دانند. جاهایی مثل مرکز نشر دانشگاه شیراز اثری را تألیف می‌دانند که حداقل ۱۵ درصد آن مبتنی بر صرف پژوهشهای خود مؤلف باشد. در هیئت‌های ممیزه برای امتیاز دادن به یک کتاب نمره‌ها را جمع می‌زنند و معدل می‌گیرند و صاحب اثر را ارتقای علمی می‌دهند. در وزارت ارشاد، برای انتخاب کتاب سال تعاریف دیگری در کار می‌آیند. دیدگاهها حتی در این مورد که واضح به نظر می‌رسند متفاوتند و همین چندگانگی و تفاوت است که ضرورت استانداردسازی این واژه‌ها را روشن می‌کند.

■ تألیف و تحقیق

آقای کاظمی، از گروه ریاضی، چند نکته را در مورد پدیدآورندگان گوشزد می‌کند: ۱ - تعریف این واژه‌ها باید به صراحت و صداقت مشخص شوند. یک نفر کتابهای ریاضی پنجاه سال گذشته را تجزیه و تحلیل کرده و میزان تألیف، ترجمه و اقتباس را در هر اثر مشخص نموده است. در میان این آثار، کتابهایی به عنوان تألیف منتشر

حاصل ملموس داشته باشد، بهتر است پیش‌تر مفاد سند بر اساس پاسخهای صاحب‌نظران تدوین شود و در جریان همایش در معرض نقد قرار گیرد. امیدواریم بتوانیم در نهایت سند ملی نشر علمی را به دولت ارائه کنیم و با تصویب دولت، ابلاغ سراسری شود.

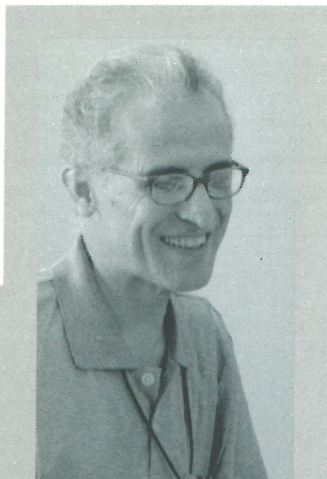
■ استاندارد در سطح ملی یا سازمانی؟

دکتر ابوکاظمی، رئیس گروه فیزیک، به یک مشکل در این کار اشاره کرد: چنین همایشی برای تعیین استانداردهای نشر، در دو سطح می‌تواند برگزار شود؛ در سطح سازمانی و در سطح ملی. یعنی یا بگوییم نظر مرکز نشر در این مورد چیست، یا اینکه به یک وفاق عمومی در سطح صاحب‌نظران برسیم و آن را در سطح ملی تعریف کنیم. همایش یک‌روزه برای دادن یک پاسخ در سطح ملی کم است و من فکر می‌کنم شاید بهتر باشد مرکز ابتدا تعاریف خود را عرضه کند. بعد آن را به جامعه ارائه دهد و در نهایت در سطح ملی مطرح شود.

رئیس مرکز در پاسخ به این اشکال گفت که این امور در کشور متولی ندارد. هر که زودتر و قوی‌تر وارد عرصه شود، پرچمدار می‌شود

سیامک کاظمی نو
بودن مطالب را ویژگی
تحقیق و نو بودن شیوه
ارائه را ویژه تألیف
می داند.

دکتر ابو کاظمی معتقد
است که این هم اندیشی
ابتدا در سطح مرکز
نشر برگزار شود و
نه ملی.

شده‌اند که در واقع ترجمه بوده‌اند و تنها بندهایی نه چندان مؤثر
از سوی مثلاً مؤلف به آن افزوده شده است. ۲ - در کتابهای ریاضی
بین تألیف و تحقیق فرق می‌گذارند. در تألیف لزوماً حرف نویی طرح
نمی‌شود و اصالت و بداعت کتاب در نو بودن مطالب نیست، بلکه در
شیوه ارائه است. نو بودن مطلب از تحقیق انتظار می‌رود.

■ تألیف و تصنیف

دکتر صادقی به دو واژه تصنیف و تألیف در عربی اشاره کرد و گفت
برای تحقیق و اصالت داشتن نوشته در عربی تصنیف به کار می‌رود
و تألیف الفت دادن و گردآوردن است. ما تألیف را به مفهوم تصنیف
عربی به کار می‌بریم.

■ ترجمه خدمت اجرایی است نه پژوهشی

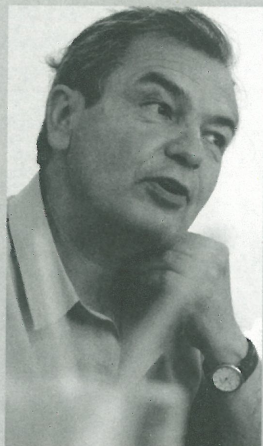
دکتر یعقوب‌پور، معاون پژوهشی مرکز، مشکلات هیئتهای ممیزه
دانشگاهها را یادآور شد و گفت که در هیئت ممیزه‌ها غالباً در مواردی
متوقف می‌شویم و در تعیین شیوه درست آن دچار مشکل می‌شویم.
مثلاً ISI در کدام مقالات ادبی صدق می‌کند؟ در آیین‌نامه جدید
ارتقای هیئت علمی دانشگاهها در ماده ۳، ترجمه در مرتبه خدمات
اجرایی قرار گرفته و نام آن از خدمات پژوهشی حذف شده است.

■ اتوریتة تفویضی، اتوریتة ذاتی

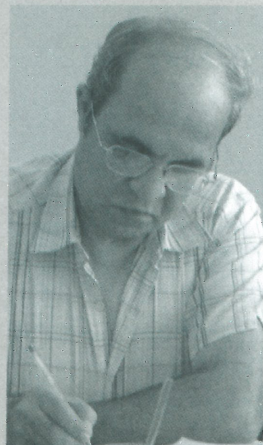
مهندس کافی در ادامه جلسه مطالب را به این شکل جمع‌بندی کرد:
دو سه سؤال مطرح شد: یکی اینکه همایش در سطح ملی برگزار شود
یا سازمانی؟ دیگر اینکه در سطح ملی کسی این اختیار و قدرت را به
ما تفویض کرده است یا نه؟ اتوریتة عملی کردن چنین تصمیمی را از
کجا می‌شود اعمال کرد یا به دست آورد و اصلاً آیا امکان‌پذیر است یا
نه؟ یک نمونه موفق از اتوریتة غیر تفویضی، در شیوه‌نامه مرکز نشر
دانشگاهی قابل سراغ کردن است. این شیوه‌نامه بدون اینکه برای
مراعات آن بخشنامه‌ای صادر شود و ضامن اجرا داشته باشد از طرف
نود درصد از اهل قلم و کتاب رعایت می‌شد.

■ استاندارد، سانسورچی می‌شود

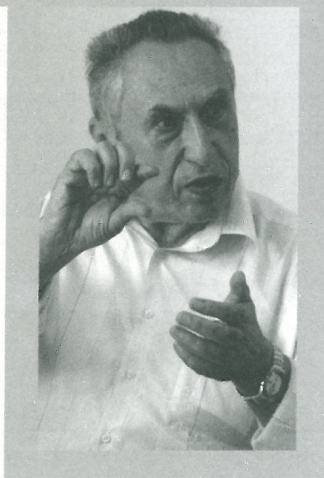
خانم اقتداری، رئیس گروه کشاورزی، تذکر داد که در رشته‌های
علمی، نباید قالب یکسان برای همه رشته‌ها درست کرد. مثلاً این
تعاریف در رشته کشاورزی با برخی رشته‌های دیگر فرق می‌کند. در
تعمیم چنین شیوه‌نامه‌ای در سطح ملی باید مراقب باشیم که به یک
سانسورچی جدید تبدیل نشویم و خلاقیتها را سرکوب نکنیم.
اما دکتر یعقوب‌پور گفت که به رغم سانسورچی شدن این
شیوه‌نامه، وجود آن بسیار بهتر است. اگر راهی باشد برای سانسور

مهندس کافی شیوه نامه
مرکز نشر را نمونه
موفقی از اتوریتة ذاتی
در عرصه نشر می داند

دکتر یعقوب‌پور با اشاره به
آئین‌نامه جدید ارتقای هیئت
علمی، ترجمه را در ردیف
خدمات اجرایی می‌شمارد

کتابهایی که بیشتر برای
دانشجوها سم‌اند، چنین
سانسوری پسندیده خواهد
بود.

دکتر صادقی نیز به نقش
مجلات تخصصی مرکز در
این زمینه اشاره کرد و آنها
را بهترین محمل برای جدا کردن غث از ثمین در میان کتابهای
دانشگاهی برشمرد.

■ جمع‌بندی

مهندس کافی حاصل گفت‌وگو را در یک جمله جمع آورد: برای رد
و قبول ترجمه‌ها و تألیفها و جلوگیری از شارلاتانیزم علمی در ارتقا
و ترفیع در دانشگاهها باید سند داشت.

در خاتمه مقرر شد همایش یک هیئت علمی داشته باشد که
اعضای آن به پیشنهاد دبیر همایش و تأیید هیئت برگزارکننده
انتخاب شوند.

خبرنامه
راکت
شماره هفتم
شهر نور ۱۳۸۴

علتی به او مراجعه کند و
پاسخ «نه» بشنود؟ و
او همیشه آماده بود
تا کار همکاران
را «راه بیندازد».
علت مراجعه
زیاد بود،
از طبابت
و معاینه و
تجویز دارو
گرفته تا رفع
اشکال ویراستاران
گروههای تخصصی
دیگر در مرکز
نشر و تاهر
چیز معقول و
شرافتمندانه
دیگر. هیچگاه

از کمک شانه خالی نمی کرد. و این همه را بی چشمداشت
به جا می آورد.

او کار جدی ویرایش و ترجمه را از «فرانکلین» آغاز کرد
و در آنجا پرورده شد و پس از تحلیل رفتن فرانکلین، به
همراه مرحوم دکتر حسن مرندي (روانش شادا) و استاد
سمیعی و دیگران به «سازمان ویرایش» نقل مکان کرد
و آنگاه پس از محو «سازمان ویرایش» در دل «مجتمع
ادبیات و علوم انسانی»، باز با مرحوم دکتر مرندي به مرکز
نشر دانشگاهی کوچ کرد و با آن مرحوم گروه پزشکی
مرکز نشر را راه انداخت و با همکاری دکتر مصطفی مفیدی
و دکتر دلارام آرین برای توسعه و پیشرفت آن هر «چه»
داشت «خرج» کرد. آن روزها را خانم زبیده نوبری و
خانم مهناز فاتحی و خانم مهناز امینی (بازماندگان گروه
پزشکی) خوب به یاد می آورند.

عجب نبود اگر مرحوم دکتر رضا صادقی، هنگام ویرایش
کتابی، ترجمه مترجم را پاره کند و خود به دقت و حوصله و
وسواس علمی تمام، دگر بار آن را ترجمه کند. طرفه آنکه،
در نهایت هم، با کمال بزرگواری نام همان مترجم را روی
جلد کتاب می گذاشت و خودش بی ادعا در صفحه حقوق

هو الحی لا یموت دکتر صادقی هم «رفت»

■ خبر، مثل همه خبرهایی از این دست، کوتاه بود و کوبنده:
دکتر صادقی هم «رفت». دکتر رضا صادقی جوراچی هم
دعوت حق را لبیک گفت و در صف کارنامه داران در محضر
الهی ایستاد. و چه کارنامه نیکویی با خود دارد! نیکویی
بالاتر از این که سالها در صف اول تألیف و ترجمه کتابهای
«علوم تندرستی» انتشارات «فرانکلین» و بعد کتابهای
پزشکی «سازمان ویرایش» و دست آخر در گروه پزشکی
مرکز نشر دانشگاهی مردانه ایستاد و برای سامان گرفتن نشر
پزشکی، به ویژه در مرکز نشر دانشگاهی، از هر چه داشت مایه
گذاشت. مردی به راستی وارسته و بی ادعا و کاربلد.

همکاران پُرسابقه در مرکز نشر همه او را خوب
می شناسند. بی اغراق، او در بین همه آنها به نیکنامی
شهره است. چه آنانی که با او از فرانکلین آشنا بودند، چه
دیگرانی که با او از مرکز آغاز کردند، هر یک به نوعی خود
را وام دار او می دانند. کدام بار پیش آمد که همکاری به هر

خبرنامه
مرکز نشر دانشگاهی
شماره هفتم
شهر نور ۱۳۸۲

کتاب با عنوان ویراستار جا خوش می‌کرد.

بارها پیش آمد که به نفع مرکز نشر از جیب خود برای پیشبرد کار کتابها خرج می‌کرد، بدون آنکه بخواهد آن را در بوق کند و به گوش همه برساند: بدون کوچکترین چشمداشتی. معنای عینی «وارستگی» غیر از این است؟ او برای کار خوب ارزش فوق‌العاده‌ای قائل بود. این را تک‌تک کسانی که با او همکاری کرده‌اند تأیید می‌کنند. به همه همکارانش در گروه پزشکی و همکاران دیگر در دیگر گروهها و واحدهای مرکز نشر همواره توصیه می‌کرد کار را خوب به جا بیاورند. خود او، بی‌اغراق، به جای چند نفر کار می‌کرد؛ تازه آن هم کار با کیفیت نه کار «بزن برو». پس، دیگر جای تعجب نیست که پس از تحلیل رفتن قوای جسمانی مرحوم دکتر صادقی و خانه‌نشینی ناگزیر وی، گروه پزشکی مرکز نشر عملاً از پا افتاد و از رفتن باز ایستاد.

و این اخلاقیهای پسندیده او فقط به کار محدود نمی‌شد. او علاوه بر ویرایش، طبابت هم می‌کرد، ولی دوست نداشت مطب داشته باشد. هر یک از همکاران قدیمی حداقل چند باری از او نسخه درمان گرفته است. (هرچند که خودش همواره — به طنز — می‌گفت: «هیچ‌وقت حرف پزشکان را باور و عمل نکنید!») روحیه بشاش و شوق‌برانگیز او مثال‌زدنی بود.

به هر روی، وی نقاب در خاک کشیده است و نام نیکش فقط یکی از ره‌توشه‌هایش است. او زنده می‌ماند، از این روی که بذرهایی که او پراکنده، اکنون آرام‌آرام ریشه‌هایی سخت گرفته و سنت کاری او در تن چندین تن از «مرکز نشر دانشگاهی»‌ها جاری است. او شاید هیچ‌گاه خود چنین حرفی را بر زبان جاری نکرده باشد، اما آیینۀ تمام‌نمای این حرف بود: ما کار را شروع می‌کنیم و تا آنجا که داریم، مایه می‌گذاریم. اگر خودمان تمامش کردیم، فبها المراد! اما اگر تمام کردنش به ما نرسد، چه باک؟ دیگران حتماً آن را پی می‌گیرند و تمام می‌کنند.

روانش شاد و خدای بزرگ و بخشاینده‌اش او را در صف عالمان و صادقان و نیکوکاران و وارستگان محشور کناد! آمین یا رب العالمین.

علی‌اکبر رزدام

خلیها می‌خواهند در نشر دانش بنویسند

گفت‌وگو با احمد سمیعی (گیلانی)، سردبیر نشر دانش

آقای سمیعی، از نشر دانش بگوئید و تولد دوباره‌اش.

از سالها پیش، از حدود سال ۶۵، با نشر دانش همکاری کرده‌ام. می‌دانستم مجله جالفا‌ده‌ای است نزد فرهیختگان. هم از حیث خواننده و هم نویسنده دارای هویت است. موفقیت‌های مجله به نظر من مرهون هم مدیریت مرکز نشر بود و هم همکاران آن از قبیل نویسندگان و ویراستاران فنی، و هم نشر مرتب آن. در طول سالیان انتشار کمتر فترتی پیش آمد. اگر هم آمد، کوتاه بود و مستعجل. در جریان تغییر مدیریت متأسفانه مجله دچار فترت نسبتاً درازمدتی شد. به طوری که شایع شده بود نشر دانش تعطیل شده است. کسانی که در بر پا نگه داشتن مجله سهمی داشتند، رضا نمی‌دادند این فترت ادامه پیدا کند. بنابراین، در صدد برآمدند که حیات مجله را استمرار بخشند. مدیریت جدید استقبال کرد. حکمی صادر کردند برای من. البته به پیشنهاد دوستان، چون مدیر جدید با من آشنایی نداشتند، من هم ایشان را به اسم به جا نیاوردم. بعد که آقای دکتر مر را دیدم، به یاد آوردم که در جلسات مرکز دیده بودم‌شان. ایشان فردی دانشمند هستند که خوب تحصیل کرده‌اند و از استادان برجسته در رشته خود به شمار می‌روند.

خبرنامه
مرکز نشر دانشگاهی
شماره هفتم
شهریور ۱۳۸۴

۹

مطلوبی پیدا کند تا انتظار خوانندگان تأمین شود.

■ اصلاً نشر دانش با چه هدفی منتشر شده و نیت بنیان‌گذاران آن چه بوده است؟

نشر دانش، آن‌طور که از محتوای آن پیداست، واسطه‌ای برای معرفی فراورده‌های علمی و فرهنگی و ادبی مؤلفان و مخاطبان آنها بوده است. در بازار کتاب، کالاهای علمی و فرهنگی زیادی وجود دارد که بسیاری از آنها در سطحی نیستند که توقعات قشر فرهیخته را برآورده کنند. این مخاطبان نه امکان و نه وقت آن را دارند که تک‌تک این کتابها را مرور کنند و ببینند کدام آنها به کارشان می‌آید. این خدمت را در سطح دانشگاه، نشر دانش به عهده گرفته است. هر مجله‌ای محدوده‌ای دارد. در این محدوده بعضی از بخشها اهمیت بیشتر و بعضی اهمیت کمتری دارند. **نشر دانش** به بعضی از مسائل اهمیت بیشتری داده است. مهم‌ترین این بخشها از این قرارند:

۱. نقد و بررسی کتاب: کتابهای مورد نقد اغلب در حوزه علوم انسانی و گاه کتابهایی در حوزه‌های علوم تجربی و در سطح دانشگاهی بوده‌اند. **نشر دانش** در این زمینه بیشتر به آن دسته از فراورده‌های علمی توجه می‌کند که جنبه عام‌تری دارند و زیاده تخصصی نیستند. فراورده‌های کاملاً تخصصی را خود مراکز علمی متعهدند که به مخاطبان محدود خود

معرفی کنند. **نشر دانش** به آثار و کتابهایی توجه داشته است که مخاطبان وسیع‌تری داشته‌اند. و در این راه به عنوان یک راهنمای معتبر در سطح دانشگاهی کاملاً موفق بوده است.

۲. مسائل مربوط به نشر: مسائلی از قبیل ویرایش کتاب. این مسائل در شماره‌های مختلف **نشر دانش** مطرح شده‌اند. یکی از مسائل و مشکلات ما در زمینه فرهنگی، کیفیت محتوایی و فنی انتشارات است که باعث می‌شود فراورده‌های علمی، هم به صورت منظم‌تری به دست خواننده برسد و هم از نظر بیان مطالب سهل‌الهمز تر و به لحاظ محتوا معتبر باشد. **نشر دانش** از این حیث خدمت شایسته‌ای انجام داده است. ویراستاران باید به ویرایش آثار استادان دانشگاه بپردازند و برای تربیت این قبیل ویراستاران مقالات متعددی در **نشر دانش** درج شده

پذیرفتم. البته نه فقط به خاطر آقای دکتر مر، بلکه بیشتر، به خاطر خود مجله بود که من سالها ویراستار آن بودم. هیئت تحریریه کار خود را شروع کرد و آقایان دکتر علی‌اشرف صادقی، دکتر ضیاء موحد، سید علی آل داوود، دکتر بلوک‌باشی، دکتر حسین معصومی، و آقای نجفی برای مشارکت در راهاندازی دوباره **نشر دانش** دعوت شدند. خوشبختانه شماره اول که تاریخ بهار ۱۳۸۴ را داشت با اندکی تأخیر منتشر شد. تلفنی شنیدم که بسیاری از خوانندگان از ادامه حیات مجله ابراز رضایت و خوشحالی کردند. آن‌طور که در سرمقاله همین شماره یادآور شدم، **نشر دانش** یک مجله عادی نیست. بعضی مجلات نقش رسانه اطلاع‌رسانی را دارند، ولی مجلاتی هستند که به یک نهاد فرهنگی تبدیل می‌شوند که نه تنها مقالاتی و مطالبی منتشر می‌کنند، بلکه نسلی از اهل قلم را تربیت می‌کنند و سطح توقع علمی و فرهنگی

را بالا می‌برند. در میان مجلات کشور، مجله **سخن** چنین جایگاهی داشت: مترجمان جوان را گرد آورد و راه برد و پرورش داد و عده‌ای مترجم و اهل قلم توانا به جامعه فرهنگی کشور افزود. **نشر دانش** نیز چنین نقشی داشته است. یک محفل فرهنگی و علمی به وجود آورده است. همکاران قلمی با یکدیگر نوعی سنخیت فکری دارند و مجله خوانندگان ثابت پیدا کرده است. به طوری که وقتی انتشار **نشر دانش** به تأخیر می‌افتاد، آنها نگران می‌شدند.

■ نشر دانش جدید چه ویژگیهایی دارد؟

همان‌طور که در سرمقاله شماره اخیر نوشته‌ام، در دوره جدید کوشش خواهیم کرد که قیافه مجله به صورت سابق باشد که خوانندگان قدیمی آن را بازشناسی کنند، همکاران قلمی سابق نیز همکاری خود را ادامه دهند. به علاوه، همکاران قلمی تازه‌ای را هم پیدا می‌کنیم که خون تازه‌ای در رگهای مجله جاری شود. این کار مستلزم حمایت و تشویق مدیریت است. خوشبختانه با انتخاب آقای دکتر علی‌اشرف صادقی به سمت مدیر گروه علوم انسانی، که مجلات علوم انسانی هم زیر پوشش آن هستند، ما با دلگرمی بیشتری به کار ادامه می‌دهیم. سعی می‌کنیم، هم از نظر کیفی و هم از نظر نظم انتشار، مجله وضعیت

است که تا کنون شماری از آنها به صورت مجموعه مقالات و در قالب چند کتاب تاکنون به همت مرکز نشر دانشگاهی منتشر شده‌اند. این مقالات در مطبوعات و قلمرو ویرایش دانشگاهی ما سابقه نداشت.

۳. نقد ادبی: نشر دانش سطح این زمینه را ارتقا داده است. مقالات این مجله در مورد حافظ و سعدی و بزرگان علم و ادب، می‌تواند سرمشق نقد ادبی در ایران باشد. این قبیل مقالات هم به صورت جداگانه و در قالب کتاب منتشر شده‌اند.

۴. رویدادهای نشر علمی: نشر دانش مخاطبان را در جریان انتشارات دانشگاهی در رشته‌های علوم و معارف قرار می‌دهد. مخاطبان از این طریق با گزیده آثار علمی و ادبی آشنا می‌شوند و مطلوب خود را برمی‌گزینند. این بخش از نشر دانش علاقه‌مندان زیادی دارد.

۵. رابطه مستمر با اهل علم و ادب که در بخش نامه‌ها منعکس می‌شود.

نشر دانش با این محتوا، هویت و قیافه مشخص پیدا کرده است. این مجله، از نظر صفحه‌آرایی و نسخه‌پردازی و ظرافت و دقت در خور تحسینش، کاملاً مورد پسند بوده است.

■ با وجود این همه خواننده علاقه‌مند، چرا نسخه‌های زیادی از این مجله روی دست می‌ماند؟

در کشور ما توزیع مشکل بزرگی است. این مسئله یک مسئله ملی است. ببینید، سطح سواد در کشور توسعه پیدا کرده، کتابخوان زیاد شده و در همه شهرستانها و شهرها و حتی شهرهای کوچک و مناطق روستایی علاقه‌مند به کتاب و کتابخوانی افزایش پیدا کرده است. متأسفانه شبکه توزیع در انحصار دستگاههایی است که نمی‌توانند جوابگوی تقاضاها باشند. شهرستانها اغلب از انتشار یک کتاب یا مجله بی‌خبر می‌مانند. در کتابخانه‌های شهرها و حتی مراکز استانها مجلات بیشتر عامه‌پسند یافت می‌شوند و مجلات علمی و دانشگاهی یافت نمی‌شوند. در این مورد، یا اولیای کتابخانه‌ها استقبال نمی‌کنند یا شبکه توزیع کفایت ندارد. در شهری که چندین دانشگاه دارد، طبعاً کتابخوان هم وجود دارد؛ اما شبکه توزیع نتوانسته به آنها خوراک برساند. ما این مشکل را در مورد **نامه فرهنگستان** هم داریم. هنوز که هنوز است نتوانسته‌ایم فهرست مراکز فروش را تهیه کنیم و به خوانندگان ارائه دهیم. موزع ادعا می‌کند که مجله را در همه جا پخش کرده، در حالی که این ادعا گزافه است. مثلاً در

رشت که مرکز استان است، حتی یک نسخه از **نامه فرهنگستان** یافت نمی‌شود. موزع به ما فهرست می‌دهد، اما وقتی با اهل محل تماس می‌گیریم، می‌گویند پیدا نکرده‌اند. از طرف دیگر، هر مرکزی هم نمی‌تواند خود توزیع همه کالاهای فرهنگی‌اش را به عهده بگیرد. این کار هزینه هنگفتی دارد.

■ به هر حال، همین شبکه توزیع، سابق بر اینها هم وجود داشته است و نسخه‌های بیشتری به فروش می‌رفت...

یک علت دیگر هم این است که عده‌ای از خواستاران مجله انتظار دارند مجله به آنها اهدا شود. مثلاً اعضای هیئت علمی دانشگاهها عموماً انتظار دارند مجله را به صورت هدیه دریافت کنند. مردم عادی که خریدار این نوع مجلات نیستند، کم شدن مطالعه اعضای هیئت علمی هم مزید بر علت است. گسترش رسانه‌های دیداری و شنیداری، عادت مطالعه را باز هم کاهش داده است.

مقالات زیادی در نشر دانش درج شده‌اند که یک سر و گردن از مقالات مرسوم مجلات علمی تخصصی مورد نظر وزارت علوم بالاترند، اما، چون در اعطای امتیاز بنا بر مجله است نه مقاله، در ارتقای اعضای هیئت علمی که آنها را نوشته‌اند تأثیر نمی‌گذارند.

■ در این صورت، چرا شمارگان این مجلات بالاتر از قدرت جذب بازار است؟

توجه داشته باشید که این قبیل مجلات مشتریانی دارند که آنها را به صورت جلدشده می‌خواهند. یعنی سوای تک‌فروشی، تعدادی را هم باید برای تهیه دوره‌های تجدیدی کنار گذاشت. درآمدن از صورت مجله به صورت کتاب به جذب اینها کمک می‌کند. این امور به عهده روابط عمومی هر مرکز است. روابط عمومی است که، با توجه به پس‌خوردی که از مخاطبان و بازار مطبوعات می‌گیرد، تعیین می‌کند که چه شمارگانی برای مجله مناسب است. معمولاً در خارج از ایران هم شمارگان مجلات سطح بالا کم است. حتی از ۵۰۰ هم گاهی تجاوز نمی‌کند. اگر لازم شد، تجدید چاپ می‌کنند. مقداری را هم برای تجدید باید در نظر گرفت. شمارگان طبعاً باید مطابق با تقاضا باشد. البته در مقیاسهای مجلات تخصصی، هزینه شمارگان بالا و پایین تفاوت چشمگیر ندارد. اما البته باید صرف امکانات مالی و انبارداری و نیز افراد لازم برای نگهداری از آنها را مورد توجه قرار داد. مجلات دانشگاهی قلمرو نشر محدودی دارند و باید شمارگان معقولی داشته باشند. در دوره جدید ۴۰۰۰ نسخه از نشر دانش منتشر شد که به نظرم، با توجه به وضع فعلی توزیع، زیاد است. در توزیع هم به نظر من باید تکیه بیشتر بر مشترکان باشد تا تک‌فروشی و شمارگان بر اساس عده مشترکان تخمین زده شود.

■ هیئت تحریریه نشر دانش چطور گرد می‌آیند؟

از سال ۶۵ که من همکاری با نشر دانش را شروع کردم، مجله هیئت تحریریه ثابت نداشت. هیچ‌وقت دچار کمبود مقاله نبودیم. همیشه مقاله ذخیره داشتیم. اهل قلم به نشر دانش علاقه زیادی داشتند و با اینکه

این مجله، به صورت رسمی در طبقه‌بندیهای وزارت علوم از مجلات علمی - تخصصی محسوب نمی‌شد و درج مطلب در آن تأثیری در ارتقای درجه علمی استادان دانشگاه نداشت، محققان و مدرسان دانشگاهها علاقه داشتند مطالب خود را در این مجله به چاپ برسانند. می‌دانید که وزارت علوم به مجلات دانشگاهی درجه علمی می‌دهد. اعضای هیئت علمی که در این مجلات مقاله می‌نویسند، امتیاز می‌گیرند. این کار حسنی دارد و عارضه‌ای. عارضه‌اش این است که مجله تحت فشار قرار می‌گیرد و عده‌ای سعی می‌کنند با استفاده یا سوء استفاده از روابط خود با گردانندگان این مجلات که اغلب از دوستان و همکاران دانشگاهی خودشان هستند، مطلب خود را تحمیل کنند و گرنه میان آنها رنجش پدید می‌آید. این فشارها و سماجتها موجب می‌شود که بعضی مقالات که در خور یک نشریه تخصصی نیستند فرصت چاپ پیدا کنند. نشر دانش از همان ابتدا

دنبال درجه علمی نرفت. با اینکه این درجه را حائز بود، چنین امتیازی را رسمی نکرد. با وجود این، عده زیادی بودند که می‌خواستند مقاله‌شان در این مجله درج شود. مقالات **نشر دانش** در بسیاری موارد در درجه‌ای بالاتر از مجلات علمی مرسوم دانشگاهها بود. وزارت علوم به مقاله امتیاز نمی‌دهد، به مجله می‌دهد. در این صورت، ممکن است یک مقاله سطح بالای علمی در مجله‌ای مثل **نشر دانش** منتشر شود، ولی امتیاز نگیرد و، به عکس، مقاله‌ای نازل در مجله‌ای دارای درجه علمی منتشر شود و امتیاز بگیرد. متأسفانه، بر اثر عارضه‌ای که گفتم، در مجلات دانشگاهی مطالب پوک و کم‌مایه و کم‌اعتبار زیاد دیده می‌شود که هیچ یک از خصایص یک مقاله دانشگاهی را ندارند. حتی مواردی دیده شده است که یک مقاله با تغییر عنوان در دو مجله تخصصی چاپ شده است. به هر حال، مقالات زیادی در **نشر دانش** درج شده‌اند که یک سر و گردن از مقالات مرسوم مجلات علمی تخصصی مورد نظر وزارت علوم بالاترند اما، چون در اعطای امتیاز بنا بر مجله است نه مقاله، در ارتقای اعضای هیئت علمی که آنها را نوشته‌اند تأثیر نمی‌گذارند. شاید لازم باشد وزارت علوم در این زمینه در ضوابط خود تجدید نظر کند و به خود مقالات توجه بیشتری نشان دهد.

اگر در ابتدا متعرض زندگی‌نامه آقای سمیعی نشده‌ایم، از آن است که چنین کاری را با ادب موافق نمی‌بینیم؛ او هست‌تر از آن است که به تعریف نیازمند باشد. اما از برای چند مخاطبی که غفلتاً با خبرنامه مرکز مواجه شده‌اند، به عرض می‌رسانیم که احمد سمیعی (معروف به گیلانی)، ۸۵ سال عمر شمسی کرده و در سال ۱۳۲۱ وارد دوره دکتری زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه تهران شده است و چندان

که افتد و دانی، گرفتاری معاش و سیاست قوی‌تر از آن است که در روزگار تنگدستی و عنفوان شر و شور جوانی، آن هم در دهه بهار سیاسی ایران، بتوان دوره‌های رسمی دانشگاه را به سلامت پیمود. و بدین‌گونه، احمد سمیعی از میان ده شهادت‌نامه دکتری، تنها هشت شهادت‌نامه را دریافت کرد. ۳۴ سال بعد، او به

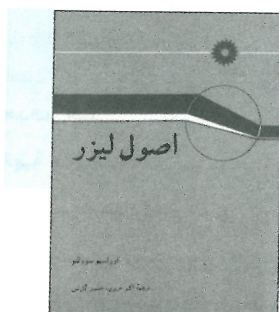
دوره فوق لیسانس زبان‌شناسی همگانی دانشگاه تهران وارد شد و در سال ۱۳۵۸ آن را به پایان برد. ویراستار انتشارات فرانکلین و سازمان ویرایش و تولید دانشگاه آزاد ایران بود (تا سال ۱۳۵۷)، ویراستار بنگاه ترجمه و نشر کتاب، مرکز انتشارات علمی و فرهنگی، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، مرکز نشر دانشگاهی، بنیاد

دایره‌المعارف اسلام و انتشارات سروش و... بوده است (از ۱۳۵۷ تا کنون)، و در دانشگاه تهران، دانشگاه گیلان، دانشگاه آزاد اسلامی گیلان، دوره فوق لیسانس تربیت مدرس تهران و... آیین نگارش و ادبیات تدریس کرده و در دوره‌های کوتاه‌مدت و میان‌مدت بسیار، به تربیت نسل جوان ویراستاران پرداخته است. **خیالپروریهای روسو، سالامبوی فلور، چیزهای پرک، ساختهای نحوی چامسکی، کنفوسیوس و مسیح یاسپرس، چومسکی جان لاینز، گزیده تئوبات مونتنی، برادرزاده رامو و نظر خلاف عرف درباره هنرپیشگان دیدرو و دلدار و دل‌باخته زُرر ساند** را ترجمه کرده است. ادبیات ساسانی، آیین نگارش، **شیوه‌نامه دانشنامه جهان اسلام و نگارش و ویرایش** را نوشته است و اکنون عضو گروه ویرایشی و از مترجمان فرهنگ آثار در انتشارات سروش و عضو شورای عالی ویرایش صدا و سیما و عضو شورای فرهنگستان زبان و ادب فارسی و سردبیر **نامه فرهنگستان** است. برای مطالعه زندگی‌نامه مفصل‌تر، **قاصد** (خبرنامه مرکز نشر دانشگاهی)، سال اول، اردیبهشت ۱۳۷۴، شماره ۶ را بخوانید.

در فیزیک و ریاضی دارند که بتوان آنها را برای استدلال و اثباتهای ترمودینامیکی آماده کرد. کتاب به دو قسمت مساوی تقسیم شده است. اولین قسمت به مفاهیم اساسی می‌پردازد، به این منظور که یک درس مقدماتی باشد. دومین بخش با یک فصل در باب مکانیک آماری مقدماتی شروع می‌شود تا مدرس بتواند کاربردهایی را انتخاب کند که هم به ترمودینامیک و هم به مکانیک آماری نیاز دارند. در این بخش موضوعهایی مثل تعادل شیمیایی، واکنشهای گاز کامل، نظریه فاز، قانون سوم، پیلهای سوختی، ترموکوپلها تابش جسم سیاه و دماهای منفی کلوین مطرح شده‌اند.

چاپ هشتم کتاب «حرارت و ترمودینامیک» ۷۴۲ صفحه دارد و به بهای ۵ هزار تومان به فروش می‌رسد.

اصول لیزر
اوراسیو سولتو
ترجمه اکبر حریری،
حسین گل‌نبی

این کتاب، حاصل بیش از ده سال تحقیق و تدریس در زمینه الکترونیک کوانتومی است. هدف از تألیف آن، معرفی اصول لیزر با استفاده از نظریه‌های مقدماتی مکانیک کوانتومی و

الکترومغناطیس است. چون این کتاب مقدماتی است، کوشش شده است که خودبسنده باشد تا نیاز به مراجعه به سایر منابع حداقل شود. در ویرایش دوم این کتاب، سعی شده است متن هم برای تدریس و هم برای خودآموزی افرادی که علاقه‌مند به فراگیری اصول لیزر هستند مناسب باشد. در این ویرایش مندرجات ریاضی باز هم کاهش یافته و به توضیح فیزیکی پدیده‌ها تأکید بیشتری گذاشته شده است.

چاپ سوم کتاب «اصول لیزر»، ۴۰۴ صفحه دارد و به قیمت ۲۸۰۰ تومان قابل خرید است.

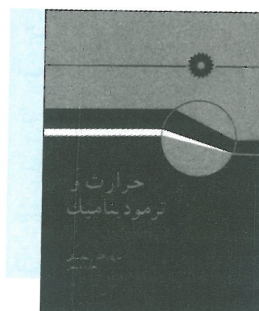

ریاضیات گسسته و ترکیباتی
از دیدگاه کاربردی
(دوجلدی / جلد اول)
رالف گریمالدی
ترجمه علی عمیدی

این کتاب به منظور استفاده دانشجویان رشته‌های ریاضی و مهندسی و نیز دبیران ریاضی نوشته

چاپ مرکز

کتاب‌های منتشر شده

حرارت و ترمودینامیک
مارک والدوزیمانسکی،
ریچارد ریتمن
ترجمه حسین توتونچی،
حسن شریفیان عطار،
محمد هادی هادیزاده

نیمی از مباحث این کتاب به ترمودینامیک اختصاص یافته است. در

واقع، از زمانی که نظریه مولکولی جا افتاد، مباحث مکانیک آماری و نظریه جنبشی نیز به این شاخه از فیزیک افزوده شد. پیش از آن، مباحث «گرما» منحصر بود به پدیده‌های ماکروسکوپی. از آن پس، مباحث میکروسکوپی نیز مطرح شدند و عنوان جامع‌تری هم نیاز آمد که هر چهار قسمت گرما، ترمودینامیک، مکانیک آماری، و نظریه جنبشی را در بر گیرد. عنوان انتخابی «فیزیک گرما» بود. اینکه در تألیف کتاب حاضر، ترمودینامیک مبحث اصلی را شامل شده، از آن روست که شالوده اساسی بحث گرما «ترمودینامیک» است. دانشجویان در سطح سالهای دوم یا سوم دانشکده، آن قدر پختگی

شده است. مثالهای زیاد و تمرینهای متنوع هر بخش آن، به‌ویژه برای محصلان دوره‌های پیش‌دانشگاهی و داوطلبان المپیادهای ریاضی، راهنمایی ارزنده است. متن اصلی کتاب در اکثر دانشگاههای معتبر آمریکا و اروپا کتاب درسی «ریاضیات گسسته» است، و به زبانهای مختلف ترجمه شده است. ترجمه کتاب که در دو مجلد در اختیار خوانندگان قرار داده می‌شود، نخستین کتاب «ریاضیات گسسته» در این سطح، به فارسی است.

جلد اول این کتاب دوجلدی، که چاپ چهارم آن منتشر می‌شود، ۶۳۶ صفحه دارد و بهای آن ۴۴۰۰ تومان است.

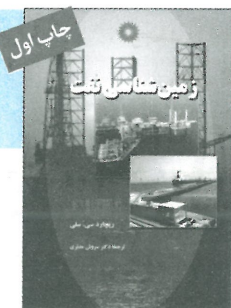
نظریه نمونه‌گیری و کاربردهای آن (دو جلد / جلد اول)

علی عمیدی

هدف اصلی از نگارش این کتاب، تهیه متنی برای درس نمونه‌گیری در سطح برنامه‌های دوره‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد است. هدف جنبی آن، ارائه یک راهنمای مبسوط، ساده، و

کارا برای کمک به پژوهشگرانی است که در تحقیقات مربوط به تهیه رساله‌ها یا مقاله‌های علمی خود به برآوردها و آزمونهای آماری مبتنی بر نمونه‌ها نیاز دارند. پژوهشگران و دانشجویان در هر زمینه کاری و تحصیلی، نظیر علوم پایه، مهندسی، پزشکی، اجتماعی، کشاورزی و غیره در استنباطهای آماری برای عرضه نتایج پژوهش، ناگزیر از نمونه‌گیری‌اند. کتاب حاضر به گونه‌ای تألیف شده است که مشتاقان مسائل نظری نمونه‌گیری و افرادی هم که تنها از لحاظ کاربردی به نمونه‌گیری نیاز دارند، می‌توانند به راحتی از روشها، رهیافتها، و رهنمودهای مبسوط کتاب استفاده کنند. پایه‌های متفاوت ریاضی خوانندگان مانع استفاده از کتاب نیست.

جلد اول این کتاب دوجلدی که چاپ سوم آن به زیور طبع آراسته شده است، ۲۳۲ صفحه دارد و بهای آن ۱۷۰۰ تومان است.

زمین‌شناسی نفت

ریچارد سی. سلی

ترجمه سروش مدبری

این کتاب، معروفترین کتاب پروفیسور ریچارد سلی، استاد دانشگاه لندن است. او تقریباً در همه حوزه‌های نفی جهان،

از استرالیا تا کانادا و آفریقا و خاورمیانه و... مأموریت‌هایی را انجام داده است. از زمان چاپ ویراست نخست این کتاب، حدود بیست سال می‌گذرد، ولی هنوز در عرصه دانش زمین‌شناسی نفت یکه‌تاز است و در اکثر قریب به اتفاق دانشگاههای جهان در دوره کارشناسی زمین‌شناسی و مهندسی نفت تدریس می‌شود. تأکید اصلی این کتاب بر مباحث گوناگون زمین‌شناسی نفت است، اما مطالبی نیز درباره زمین فیزیک و مهندسی مخازن نفت ارائه می‌دهد و مطالب متنوع چنان با چیره‌دستی و تبحر نوشته شده که برای هر خواننده‌ای قابل استفاده است. نقدهای انجام‌شده در مورد این کتاب، آن را کتابی بسیار سودمند برای دانشجویان کارشناسی زمین‌شناسی و مهندسی نفت و نیز به عنوان مرجعی برای کارشناسان شاغل در صنعت نفت دانسته‌اند.

اولین چاپ کتاب «زمین‌شناسی نفت» در ۵۶۶ صفحه و بهای ۵ هزار و ۱۰۰ تومان منتشر شده است.

ترمودینامیک شیمیایی (مبانی

نظری و روشها)

ایروینگ ام. کلوئر،

رابرت ام. روزنبرگ

ترجمه دکتر علی اصغر زینی اصفهانی،

مهندسی علی ارباب جلفایی

این کتاب درسی، که شامل ۲۴ فصل

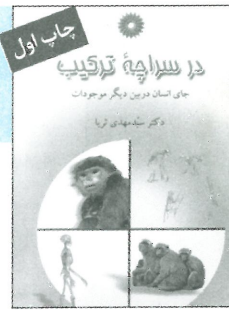
است، چهارمین ویرایش متن اصلی «ترمودینامیک شیمیایی» است که اولین بار در سی و پنج سال پیش نگاشته شده است. هدف اساسی کتاب، ارائه مبانی و روابط متقابل منطقی نظریه ترمودینامیک و نیز شیوه‌های نوین است تا دانشجو به کمک آن بتواند روشهای نظری را برای مسائل عملی به کار گیرد. در این کتاب، به آموزش دانشجو در بهره‌گیری از نظریه ترمودینامیک در مورد مسائلی که اغلب شیمی‌دانان، زیست‌شناسان و زمین‌شناسان با آن رو به‌رو می‌شوند توجه بسیاری شده است. ابزار ریاضی لازم برای این منظور، مفصل‌تر از حد معمول، در نظر گرفته شده است. به علاوه، فنون محاسباتی، ترسیمی، عددی و تحلیلی اغلب به طور کامل، هم در مسائل توصیفی و هم در مسائل اختصاصی، به کار گرفته می‌شوند. همچنین تمرینهایی بیشتر از سایر کتابها، برای شبیه‌سازی نوع مسئله‌ای که احتمالاً دانشوران با آن برخورد می‌کنند، طرح شده است.

کتاب «ترمودینامیک شیمیایی» ۵۹۲ صفحه دارد و بهای ۵ هزار و ۳۰۰ تومان به فروش می‌رسد.

هیدرولوژی و هیدرولیک
آبهای زیرزمینی
دیویدبی. مکورت، دانیل کی. سونادا
ترجمه دکتر محمود شریعتمدار
 مؤلف اول این کتاب، از افراد معتبر در امور زیست محیطی و رشته هیدرولوژی است. او در این زمینه تحقیقاتی انجام داده است و

ویراستار چند مجله علمی در امور مختلف مربوط به آبهای زیرزمینی و علوم هیدرولوژی است. مترجم، خود شاگرد پروفیسور مکورت بوده است و در باب ترجمه کتاب با وی ارتباط برقرار کرده و او ترجمه همین ویرایش را توصیه کرده است. کتاب ترجمه شده، در مرکز نشر دانشگاهی، حوزه فنی و مهندسی ویراسته شده است. با توجه به وضعیت خاص کم آبی در کشور ما، توجه به آبهای زیرزمینی می تواند برای مهندسان و دانشجویان عمران آب، کشاورزی، محیط زیست، مهندسی شیمی، و مهندسی صنایع سودمند باشد.
 کتاب «هیدرولوژی و هیدرولیک آبهای زیرزمینی» ۳۰۰ صفحه دارد و به بهای ۳ هزار تومان به فروش می رسد.

در سراچه ترکیب (جای انسان در بین دیگر موجودات) دکتر سید مهدی ثریا

مؤلف در کتاب «سراچه ترکیب» به انسان و جایگاهش در میان دیگر جانداران می پردازد. انسان اندیشه ورز در واپسین پیچ مارپیچ تکامل جانداران زمین، با قامتی راست بر دو ایستاده،

با دستهای آزاد برای ساختن و به کار بردن ابزار، و با چشمانی حیرت زده و پرسشگر و نگاهی به بی نهایت. عقبه او را کل هستی زیستمند از پروتوپلاسم (آبگوست اولیه) تا ماهیها و... نخستینها... و میمون نماها و... و بشرنماها تشکیل می دهند. با خواندن این کتاب می توان به همسانیهها و ناهمسانیههای جسمی و رفتاری بسیاری در این مسیر تکاملی پی برد.

چاپ نخست «سراچه ترکیب»، در ۳۴۲ صفحه و ۳۶۰۰ تومان منتشر شده است.

«تأثیر علمی ایران» در مجله فیزیک

آن تأثیر علمی کشورها بر مبنای تعداد ارجاعات به مقالات علمی نوشته شده در هر کشور رتبه بندی شده و ایران در رتبه قابل توجهی قرار گرفته است. مقاله نیچر که با بدفهمی های بسیار در مطبوعات و رسانه های جمعی کشور مواجه شد، گاه به نفع کشور و گاه در تحقیر آن مصادره گردید. مجله فیزیک با درج ترجمه کامل و دقیقی از این مقاله و تحلیلی از آن در سرمقاله این شماره خود سعی کرده است دیدگاه درست و بی طرفانه ای از آن به دست دهد.

در تازه ترین شماره مجله فیزیک، گزارشی از بیست و دومین کنفرانس مکانیک آماری در بنگلور هند (نوشته محمدابراهیم فولادوند)، پرارجاع ترین مقاله PRL: مدلی برای لپتونها (از جیمز ریوردان)، پیوستار در فیزیک (از جری گالوب)، رهیافت آماری به آنتروپی برای دوره های مقدماتی (از دیوید شوپف)، طلوعی نوین برای انرژی هسته ای (از دکلن باتلر)، تأثیر ماکسول بر ساخت مفهوم واقعیت فیزیکی (نوشته آلبرت اینشتین)، جایزه نوبل فیزیک سال ۲۰۰۴، و اخبار پژوهشی و معرفی کتاب و نیز فهرست و چکیده انگلیسی مقالات آمده است. این مجله که سومین و چهارمین شماره آن در سال ۱۳۸۳ بوده، ۶۸ صفحه دارد و بهای ده هزار ریال برای آن در نظر گرفته شده است.

ایران از نظر تأثیر علمی سی امین کشور دنیاست. واکنش ما به این واقعیت چه می تواند باشد؟ شاید این نکته که در مدت پنج سال،

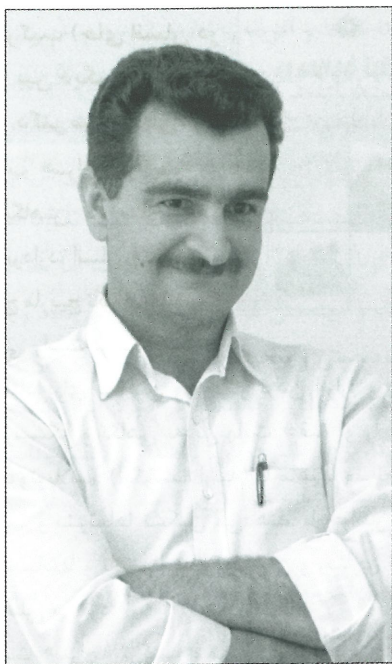
علی رغم توجه ناچیز به عوامل و نهادهای علمی (دانشگاهها، استادان، دانشگران، مجلات علمی...)، کسانی که در ایران کار علمی می کنند ۱۴ مقاله پرتأثیر... منتشر کرده اند، چندان جای تعجب ندارد. چیزی که عجیب است این است که در میان کشورهای دیگر جهان با وضعیت اقتصادی مشابه یا بهتر، همین تعداد مقاله پرتأثیر هم منتشر نمی شود! آیا می توان نتیجه گرفت که ایرانیها نخبه های علمی بیشتری می پروراند؟ یا شاید نخبه های علمی ما مملکت خود را بیشتر دوست دارند و تعداد بیشتری از آنها در مملکت خود می مانند و کار می کنند؟ اما تعداد مقاله های پرتأثیر ما آن قدر نیست که دوام این رتبه علمی را برای سالهای آینده تضمین کند...

شماره ۸۷ - ۸۸ مجله فیزیک، پاییز و زمستان ۸۳، در سرمقاله خود به بازخوانی مقاله ای در مجله نیچر می پردازد که در

۱۵

خبرنامه
 شماره هفتم
 شهریور ۱۳۸۴

تألیف گروهی کتاب

۱۸ مؤلف، کتابی را برای گروه علوم زمین و محیط زیست می‌نویسند

این نیز ویرایش نموده است. این گروه در حال حاضر، ۱۲ اثر جدید در دست ترجمه و تألیف دارد و در همین ماه گذشته دو عنوان آن را منتشر نموده است. سه عنوان دیگر در دست ویرایش، یک عنوان در مرحله تولید و چهار عنوان در دست ترجمه است. دو اثر دیگر هم در دست تألیف‌اند.

آن گونه که دکتر مدبری می‌گوید، فعالیت جدیدی در دستور کار این گروه و دیگر گروه‌های تخصصی مرکز قرار گرفته که شامل سه قسمت است: تهیه واژگان، تهیه واژه‌نامه، و تهیه فرهنگ اصطلاحات تخصصی.

■ تألیف گروهی کتاب

کار بدیع دیگری نیز در این گروه در شرف تحقق است و آن نگارش کتاب توسط شورای نویسندگان است. اولین اثر از این نوع، کتابی است با عنوان «زمین‌شناسی فیزیکی»، که از اولین درس‌های زمین‌شناسی دوره کارشناسی به شمار می‌رود. هیئت نویسندگان این اثر شامل ۱۸ نفر از بزرگترین اساتید زمین‌شناسی کشور است. این روش تألیف، می‌تواند الگویی برای تألیف کتاب ارائه کند، ضمن آنکه کتابی ارزشمند نیز به گنجینه آثار مرکز نشر دانشگاهی خواهد افزود. کلیه تصاویر و مثالهای این کتاب، از ایران خواهد بود. فصل‌بندی کتاب مشخص شده است و نویسندگان آن عبارتند از: دکتر فرید مَر (رئیس شورای نویسندگان)، دکتر یعقوب پور (فصل منابع معدنی و انرژی)، دکتر مدبری (فصل انسان و زمین)، دکتر جمشید حسن‌زاده (فصل سنگهای آذرین)، دکتر آدابی (فصل سنگهای رسوبی)، دکتر قاسمی‌نژاد (فصل زمان در زمین‌شناسی) و...

■ آشنایی با گروه علوم زمین و محیط زیست

گروه زمین‌شناسی در سال ۱۳۵۹ که آغاز کار کرد، «گروه زمین‌شناسی و معدن» نام داشت و به صورت شورایی اداره می‌شد. در این دوره، مدیر شورا دکتر حسین مهریزاده بود. شورای گروه هم عبارت بود از: دکتر یعقوب پور، دکتر سبحانی، دکتر نعمت‌اللهی، دکتر حسنی پاک، دکتر سیدامامی، دکتر علی‌نیا و مهندس مدنی. این گروه تا سال ۱۳۶۸ یک عنوان کتاب تألیف کرد و هفت عنوان نیز ترجمه. از سال ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۵ فترتی در کار گروه افتاد و زمین‌شناسی عملاً تعطیل شد. تا اینکه از سال ۱۳۷۵ نظم و سامانی دیگر پدید آمد و تا سال ۱۳۸۳، ۱۳ عنوان کتاب در زمینه زمین‌شناسی به زیور طبع آراسته شد. از تیرماه سال ۱۳۸۳ که دکتر مَر از ریاست گروه زمین‌شناسی به مدیریت مرکز نشر دانشگاهی رفت، دکتر سروش مدبری به سرپرستی آن، ذیل یک نام جدید برگزیده شد: گروه علوم زمین و محیط زیست. دکتر مدبری نخستین فارغ‌التحصیل زمین‌شناسی زیست‌محیطی در کشور است که دکترای زمین‌شناسی را در سال ۱۳۸۳ از دانشگاه شیراز اخذ کرده است. او تا به امروز یازده عنوان کتاب در زمینه تخصصی خود ترجمه کرده و بیش از

این گروه تلاش می‌کند تا همراه امسال تألیف دو عنوان کتاب دیگر را هم به همین سبک و سیاق آغاز نماید. بعد از مهرماه، شش ماه به بررسی دقیق فصلها توسط دکتر مَر خواهد گذشت. سپس کتاب در اختیار ویراستاران علمی و فنی قرار می‌گیرد. دکتر مدبری امیدوار است اولین کتاب از این نوع، تا یک سال و نیم دیگر به چاپ رسیده باشد. تصاویر و مثالهای گرافیکی را اساتید مؤلف تهیه خواهند کرد. ضمن اینکه از انجمن زمین‌شناسی ایران و کلیه اعضای آن خواسته شده است نسخه‌ای از کلیه تصاویر مناسب در اختیار خود را به مرکز ارسال کنند. این کتاب یک راهنمای عملی تدریس دارد و در انتهای هر فصل چهل پرسش و پاسخ کلیدی گنجانده شده است. هدف آن است که هم استاد و هم دانشجو بتوانند یک گنجینه از سؤالات را نزد خود داشته باشند. محتوای کتاب برای یک درس سه واحدی طراحی شده و در کنار آن یک واحد آزمایشگاه نیز در نظر گرفته شده است. از این رو، هیئت نویسندگان ملزم شده‌اند برای آن یک واحد آزمایشگاه نیز محتوای مناسب تهیه کنند.

گروه علوم زمین و محیط زیست درخواستی به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی فرستاده است برای اخذ مجوز یک مجله تخصصی علوم زمین‌شناختی. از این رو، مجله علوم زمین‌شناختی به‌زودی به جمع مجلات تخصصی مرکز نشر افزوده خواهد شد.

■ شورای تخصصی گروه علوم زمین و محیط زیست

و اما شورای تخصصی گروه علوم زمین و محیط زیست. همان‌طور که در دو شماره پیشین خبرنامه آمده است، تشکیل شوراهای تخصصی هر گروه، جزء اولویتهای کاری مرکز قرار گرفته و این گروهها به کار سیاستگذاری و ارزیابی امور مربوط به خود خواهند پرداخت. شورای تخصصی گروه علوم زمین، جزء اولین شوراهایی است که اعضای خود را تعیین کرده و جلساتی را نیز برگزار کرده است. اعضای شورای تخصصی از این قرارند:

دکتر فرید مَر (استاد زمین‌شناسی دانشگاه شیراز)

دکتر عبدالمجید یعقوب‌پور (استاد زمین‌شناسی دانشگاه تربیت معلم)

دکتر حسین زمردیان

مهندس تاج‌الدین بنی‌هاشم

دکتر سروش مدبری

دکتر احمدرضا یآوری

اعضای شورا از کلیه تخصصهای علوم زمین و محیط زیست برگزیده شده‌اند. در مورد علت الحاق محیط زیست به گروه زمین‌شناسی، دکتر مدبری به پراکندگی مباحث مرتبط با محیط زیست در گروههای مختلف اشاره می‌کند و اینکه علوم زمین با محیط زیست ارتباطی وثیق دارند و خویش هم به حساب می‌آیند.

ویرایش ترجمه: یک تجربه «زبان معیار» و...

■ «زبان معیار» اجزای تشکیل‌دهنده کوچک و بزرگ فراوانی دارد. به کمک همین اجزای کوچک و بزرگ است که «زبان معیار» هر کشوری هویت می‌یابد و تبدیل می‌شود به زبان رسمی و رایج آن ملت. اهمیت این «زبان معیار» پوشیده نیست. زبان فارسی هم برای ارتباط با گذشته، هم برای زندگی در حال و اکنون، و هم برای ادامه و استمرار در آینده، مانند هر زبان درخور و زنده‌ای ناگزیر است «زبان معیار» خود را عرضه کند. وگرنه، به‌ویژه این روزها و در این سیل ارتباطات و سرعتِ سرسام‌آور زندگی و هر چه مربوط به زندگی است، دیری نمی‌پاید که زبان فارسی رفته‌رفته به جمع «زبانهای مرده» بپیوندد یا تبدیل شود به معجونی هشلهف از زبانها و گویشها و لهجه‌های متفاوت و گوناگون.

به همین دلیل است که متخصصانی در جای‌جای این کره خاکی شبانه‌روز در تلاش‌اند تک‌تک اجزای کوچک و بزرگ «زبان معیار» کشورهای خود را شناسایی و ثبت کنند، تا بدین ترتیب ارتباط بین گویندگان آن زبانها راحت‌تر و سریع‌تر و پاینده‌تر و زیاده‌تر و تضمین و بیمه شود. عده‌ای دلسوخته در خود ایران و جایهای دیگر در تلاش و بر آن‌اند تا بلکه سرانجام تکلیف «زبان معیار» در فارسی را یکسره کنند، به نحوی که همه فارسی‌زبانان بتوانند برای ارتباط با دیگر فارسی‌زبانان در

هر جای این کره خاکی زبانِ آبا و اجدادی خود را با خیالی آسوده به کار گیرند. اکنون، ما به برکت وجود وسایل ارتباط جمعی همچون اینترنت، ماهواره، رادیو، روزنامه، مجله و دهها راه کهنه و تازه دیگر، ارتباط بین فارسی‌زبانان آسان‌تر و سریع‌تر از هر زمان دیگر شده است. و این جای شکر دارد. چه، اگر این وسایل درست به کار گرفته شوند، می‌توان امیدوار بود که کوشش همگانی فارسی‌زبانان بالاخره به انجایی شیرین برسد.

اما، جای ترس هم دارد. بی‌اعتنایی به «زبان معیار» و به‌کارگیری نادرست زبان از هر زمان دیگر خطرآفرین‌تر و کشنده‌تر است. به همین سبب است که رادیو و تلویزیون هر کشور مکلف است «زبان معیار» آن کشور را (دست‌کم در برنامه‌های جدی، و صددرصد و حتماً در برنامه‌های خبری) ارائه و اشاعه دهد. رادیو و تلویزیونهای برخی از کشورهای پیشرفته جهان امروز علاوه بر ارائه و اشاعه «زبان معیار»، در تلاش برای معیارسازی آن زبان نقشی انکارنکردنی داشته‌اند. تلویزیون، و این روزها ماهواره، تقریباً هر ساعت شبانه‌روز میلیونها مخاطب فارسی‌زبان در هر کجای کره خاکی دارد. اگر این حجم انبوه مخاطبان در معرض «زبان معیار» قرار گیرند، آنگاه جشن و سرور فارسی‌دوستان است؛ چه، بدین ترتیب، فارسی‌زبانان خواهند توانست در این عصر اینترنت با هم ارتباط مفید و سازنده برقرار کنند و با برخورداری از زبان مادری خود، در این برهه از زمان نیز زنده بمانند و همگام با دانش و علم روز پیش بروند و در عین حال هنوز قادر باشند فردوسی و حافظ و مولانا و... و جمال‌زاده و شاملو و سپهری و... بخوانند و لذت ببرند و از همه مهم‌تر هنوز بتوانند در آوردگاه دانش و فن و حکمت همچنان با استفاده از زبان ملی خود، همراه سرزمین خود، پای بر جای بمانند.

باری، در بسیاری از کشورها، یکی از محلهای اجباری کاربرد زبان «معیار» (با هر تعریف از زبان «معیار») برنامه‌های جدی و صد البته خبری رسانه‌های صوتی و تصویری ملی است. به همین سبب است که اگر مثلاً کسی بخواهد زبان انگلیسی را فرا بگیرد، بنا بر توصیه استاد، به رادیوهای B.B.C یا V.O.A گوش می‌سپارد؛ یا یکی از شبکه‌های تلویزیونی سراسری، به‌ویژه برنامه‌های خبری آنها، را تماشا می‌کند. بعید است، حداقل در

برنامه‌های خبری این رادیوها و تلویزیونها، زبانی بجز زبان «معیار» به کار گرفته شود. علتش هم آشکار است: این رادیوها و تلویزیونها، به سبب شمار انبوه مخاطبان خود، نمی‌خواهند و، بنا بر قانون، نمی‌توانند به زبان «معیار» بی‌اعتنا باشند. اما در مورد صدا و سیما کشور ما هم وضع به همین ترتیب است؟ یعنی اگر فارسی‌آموزی مثلاً در فلیپین یا هند یا آمریکا بخواهد فارسی «معیار» را بیاموزد (و بدین دلیل چشم و گوش به صدا و سیما می‌دوزد و می‌سپارد)، می‌تواند با خیالی آسوده مطمئن باشد که در معرض فارسی «معیار» قرار گرفته است؟

نه! به سبب برخی اشتباههای رایج، به‌ویژه در ترجمه، گاه انسان با تأسف می‌بیند که در برنامه‌های صدا و سیما، و نابخشودنی‌تر از آن حتی در برنامه‌های خبری، «اشتباه» و «چندپارگی» زبانی را ارائه و اشاعه می‌دهند و ناخواسته آرام‌آرام زبان «معیار» را به کناری می‌نهند و چنددستگی و تشتت زبانی را رواج می‌دهند. بی‌توجهی به ظرایف و دقایق زبانی (هرچند به‌ظاهر کم‌اهمیت) آرام‌آرام زمینه را برای ضعف و رنجوری زبان فارسی پدید می‌آورد، خصوصاً اگر ارائه و اشاعه‌دهنده آن، برنامه‌های صدا و سیما باشد که طیف گسترده‌ای مخاطب «فارسی‌زبان» در هر کجای جهان دارد.

چند نکته ریزی که در این سطور پیش نهاده می‌شود، به خودی خود شاید چندان مهم جلوه نکند، اما اگر آنها را در گستره وسیع‌تر دیگر اشتباههای رایج زبانی در برنامه‌های صدا و سیما ببینیم، آنگاه است که زنگ خطر به صدا درمی‌آید. راهیابی چند «اشتباه» به حتی برنامه‌های خبری صدا و سیما (و از آنجا گسترش آنها به کتابها و نشریات) این الزام را برای دوستداران زبان عزیز فارسی پیش می‌آورد تا با تذکری به گوشهای «شنوا» توجه نویسندگان و مترجمان و گویندگان (و به طریق اولی ویراستاران) به این ظرایف زبانی جلب شود. آنچه در پی می‌آید، بررسی اجمالی چند «اشتباه» است.

این «اشتباه‌ها» بیشتر از راه ترجمه وارد برنامه‌های صدا و سیما شده و از آنجا به قلم و زبان نویسندگان و گویندگان هم سرایت پیدا کرده است. مثلاً از دیرباز در زبان فارسی برای نگارش ماههای میلادی از تلفظ فرانسه

درباره تکِ پارسی

ناهید سلیمی

■ تک پارسی یک نرم‌افزار قوی حروفچینی است. داستان از آنجا شروع شد که دونالد کنوت، دانشمند برنامه‌نویس آمریکایی، حروفچینی یکی از کتابهایش را نپسندید و بر آن شد که نرم‌افزار مناسبی برای حروفچینی بنویسد. کنوت جمعی از دانشجویان دوره دکتری خود را در دانشگاه استنفورد گرد هم آورد و

نوشتن برنامه تک را شروع کرد. آنچه تک را نسبت به سایر نرم‌افزارهای حروفچینی متمایز می‌کند، اختیار نوشتن برنامه توسط کاربر در آن است. وقتی کتابی برای حروفچینی در محیط تک تحویل بخش حروفچینی می‌شود، حروفچین ابتدا خبر (متن کتاب) را ورق می‌زند و هر صفحه را به‌دقت واری می‌کند و در آن تیرها، انواع محیطها (مثل محیط مسئله‌ها، مثالها، تعریفها و...)، انواع شمارش (عددی، حرفی، ابجد و...)، شناورها (شکله‌ها، جدولها و...)، قطع کتاب، سرصفحه‌ها و... به طور کلی چارچوب کار را مشخص می‌کند. اینجاست که باید در برنامه‌ای که برای

استفاده شده و چشم و گوش فارسی‌زبانان با تلفظ و صورتِ فرانسوی آنها آشناست. اما یکی از اشتباه‌های معمول مترجمانِ امروزِ ایران، خلطِ تلفظِ فرانسه و انگلیسی این ماههاست. مثلاً در فرانسوی ماههای سال را با ژانویه آغاز می‌کنند و در انگلیسی با جنواری. به همین ترتیب، در فرانسوی فوریه در برابر فیبرواری انگلیسی قرار می‌گیرد و مارس در برابر مارچ، آوریل در برابر اپریل، مه در برابر می، ژوئن در برابر جون، ژوئیه در برابر جولای، اوت در برابر آگوست، سپتامبر در برابر سپتیمبر، اکتبر در برابر اکتبر، نوامبر در برابر نویمبر و سرانجام دسامبر در برابر دیسمبر. در «زبانِ معیار» فارسی «سنت» تا کنون این بوده است که نگارش و تلفظِ فرانسوی این ماهها به کار گرفته شود.

انگار نسلِ تازه‌تر مترجمانِ ایران امروز تلفظِ انگلیسی ماههای میلادی را بر فرانسوی آن ترجیح می‌دهند. (اگر به‌راستی چنین باشد!) اما نگار نمی‌داند که اگر ماهی میلادی را با تلفظِ انگلیسی می‌نویسند و می‌گویند، ماههای میلادی دیگر را نیز باید با تلفظِ انگلیسی آنها بیاورند. یعنی، اکنون که در صدا و سیما ماه میلادی جاری را آگوست تلفظ می‌کنند، ماهِ اولِ سال را هم باید جنواری بنویسند و تلفظ کنند (و این تازه به این شرط است که در این مورد اجماع حاصل و «جازه» چنین تغییری در «زبانِ معیار» داده شود). به هر حال، بعید است که دیگر ماههای سال را نویمبر و اکتبر و جون تلفظ کنند و ماهِ میلادی بعدی را سپتیمبر بنویسند و بخوانند.

یکی دیگر از اشتباه‌های رایج در برنامه‌های صدا و سیما کاربردِ اشتباه و گاه چندگانه اسمی خاص و «عَلَم»‌های جغرافیایی در کره خاکی است. از بابِ مثال (و فقط مثال)، در زبانِ فارسی نیز مرکزِ کشور اسکاتلند، همانندِ تلفظِ انگلیسی آن، ادینبورو نوشته و خوانده شده است، اما اخیراً در صدا و سیما (و روزنامه‌ها و مجلات هم!) تلفظ و صورتِ عجیب و ناآشنای ادینبورگ اختراع شده است (مثلاً اخبارِ سراسریِ ساعت ۲۱ شبکه ۱، روز شنبه ۱۱ تیرماه ۱۳۸۴، هم در خلاصه خبرها و هم در شرح آن خبر خاص)، منشأ این اشتباه، اعتمادِ مترجم تازه‌کار به املاي انگلیسی این شهر است که به حرفِ g ختم می‌شود (Edinburgh)، در اینجا، «ادینبورو»

محضِ مثال و نمونه ذکر شده و مواردِ متعددِ دیگری از این دست وجود دارد که در آنها اسامی خاص و محلّهای جغرافیایی اشتباه نوشته و تلفظ می‌شود. پیدا کردنِ مواردِ پُرشمارِ دیگر با خوانندگانِ جدی!

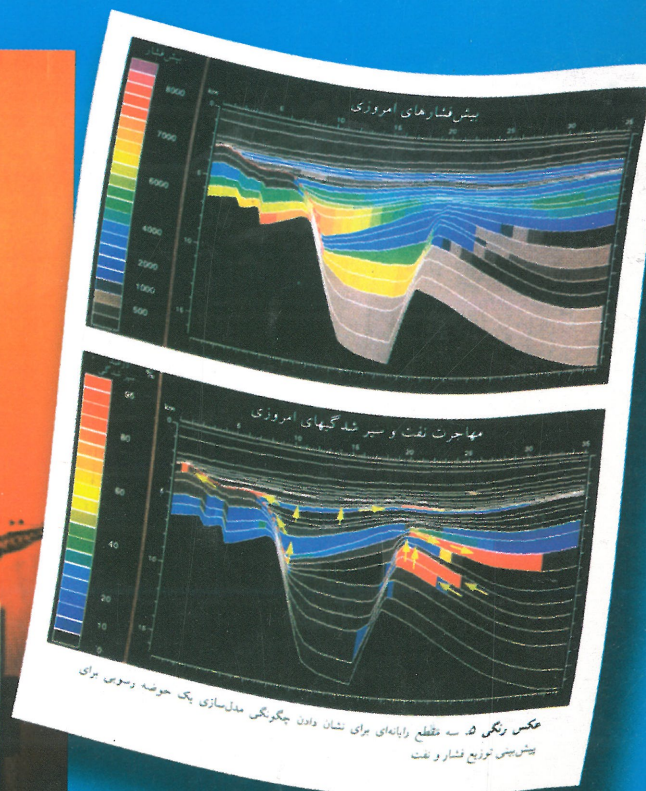
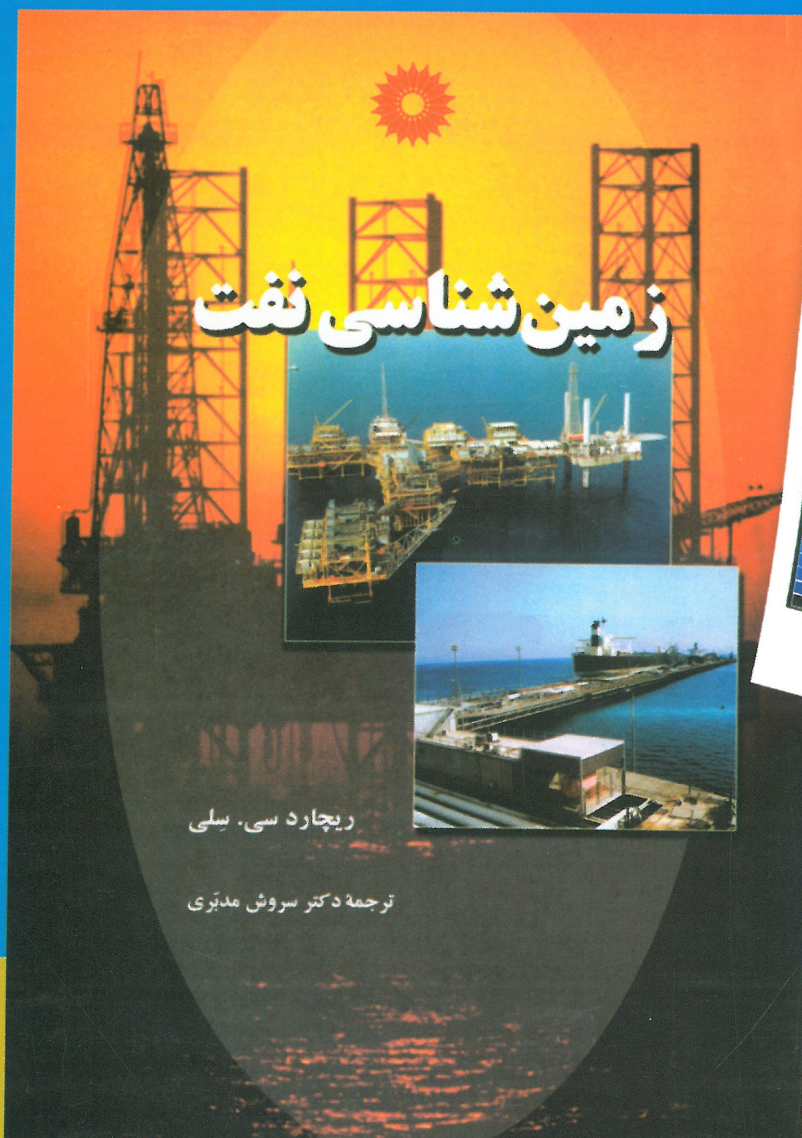
اشتباه دیگری که باز سر در ترجمه دارد خلطِ انگلیسی امریکایی و انگلیسی بریتانیایی است. مثلاً عددِ «هزار میلیون» یا همان «میلیارد» خودمان (یا همان ده به توان نه)، در انگلیسی امریکایی «بیلیون» است و در انگلیسی بریتانیایی «میلیارد». اتفاقاً در زبانِ فارسی، از گذشته‌های دور، همین کلمه «میلیارد» به کار رفته، ولی اخیراً در برنامه‌های صدا و سیما (و از آنجا در روزنامه‌ها و مجلات) «بیلیون» نمودی چشمگیر یافته است. سرانجام آنکه «هزار میلیارد» در انگلیسی بریتانیایی «بیلیون» و در انگلیسی امریکایی «تریلیون» است، ولی مترجمان (به‌ویژه در کتابهای درسی و دانشگاهی)، بدون توجه به این تفاوت، این دو عدد را با هم خلط می‌کنند و موجب سردرگمی خوانندگان را فراهم می‌آورند.

در همه این موارد، برخی مترجمان بی‌اعتنا به سنتِ موجودِ ترجمه در مورد این کلمات و کلماتی از این دست، انگار که اول بار است چنین کلماتی به زبانِ فارسی راه می‌یابد، معادلهای جدیدی عرضه می‌کنند و واژه‌هایی جاف‌ناده و عامه‌فهم و «معیار» را با معادلهایی ناآشنا عوض کرده‌اند که در زبانِ فارسی سابقه نداشته است. حال، اگر این تحولات و تغییرات منحصر به یک کتاب یا یک مجله بود، مایه نگرانی چندانی نبود. وقوع و تکرار آنها در صدا و سیما (با آن طیفِ گسترده مخاطب) و روزنامه‌ها و مجلات، نگرانی را صدچندان می‌کند. عقلِ سلیم حکم می‌کند که اگر مترجمان مثلاً با «ژوئیه» آشنا نیستند (پس چگونه مترجم شده‌اند؟!، در مواجهه با مثلاً July پیش از ارائه صورتهای نوشتاری یا گفتاری آن، ببینند آیا این کلمه صورتِ گفتاری و نوشتاریِ مرسوم و «معیاری» دارد یا نه. آن وقت، اگر آن کلمه در زبانِ زنده مردم، سابقه گفتاری و نوشتاری نداشت، دست به ابداع کلمات و اصطلاحات تازه بزنند. دیری نمی‌گذرد که این بی‌اعتنایی به «زبانِ معیار» تشّت و چندپارگی در زبانِ فارسی را صدچندان می‌کند و از طفلِ دبستانی نوآموز گرفته تا فرهیختگان، همه را دچار آشفتگی زبانی می‌کند و ضعف و رنجوری را بر زبانِ فارسی غالب می‌سازد.

آن کوچک شود، مثالها شماره بخورد، در فهرست مطالب بیایند و... در این حالت، حروفچین باید با چیدن این دستور (۱ شروع {مثال} متن و ۱ پایان {مثال}) تمامی موارد بالا را انجام دهد و در صورت تغییرات قالبی، دیگر نیازی ندارد همه مثالهای موجود در متن را تغییر دهد و فقط یک بار در برنامه ورودی این تغییرات اعمال می‌شود. می‌توانید حدس بزنید انتخاب دستورات مناسب و نوشتن یک برنامه دقیق تا چه حد می‌تواند در زمان حروفچینی و صفحه‌بندی کتابها صرفه‌جویی کند.

تمام کتاب قابل اجراست دستورهای تعریف کنیم که ضمن برآوردن تمامی موارد بالا به‌راحتی برای حروفچین قابل استفاده باشد و وقفه‌ای در کار او ایجاد نکند. این برنامه ضمن سرعت بخشیدن به عمل حروفچینی، از چیدن موارد تکراری و زائد جلوگیری می‌کند. در ضمن، نمونه‌های بعدی در صورت تغییر قلم یا قالب، نیاز به تغییر متن چیده‌شده ندارد و کار با تغییرات بسیار اندک در برنامه ورودی انجام می‌شود. مثلاً اگر نیاز است در محیط مثال در بالای هر مثال خط کشیده شود و قلم کلمه «مثال» سیاه باشد، متن مثال باید از دو طرف یک سانتی‌متر تو برود، قلم

این کتاب از زمان چاپ ویراست نخست آن در حدود ۲۰ سال پیش تا کنون در عرصه زمین شناسی نفت یکه تاز بوده و در اکثر قریب به اتفاق دانشگاههای جهان در دوره کارشناسی زمین شناسی و مهندسی نفت تدریس می شود. پروفیسور ریچارد سلی، نویسنده کتاب، بیش از ۳۰ سال از عمر خود را در دو حوزه دانشگاهی و آموزش زمین شناسی و مهندسی نفت در دانشگاه لندن و همکاری با شرکتهای بین المللی نفتی در مقام مشاور عالی و ارائه دوره های کوتاه مدت در صنعت نفت گذرانده است. وی تقریباً در همه حوزه های نفتی جهان از استرالیا تا کانادا و از بحرین تا دریای شمال مأموریتهایی را انجام داده است. «زمین شناسی نفت» معروفترین کتاب ریچارد سلی است.

این کتاب برای اولین بار به چاپ رسیده است، ۵۵۶ صفحه دارد و به بهای ۵۱۰۰ تومان قابل خرید است.

حیرانامه مرکز نشر دانشگاهی

مدیر مسئول: دکتر فرید ثمر

دبیر تحریریه: حبیباله حبیبی فهیم

امور هنری: روح اله گیتی نژاد

عکسها از: محمدرضا شاهرخی نژاد، علی اکبر شیر زبان

با تشکر از: حسین مشتاق، مهندس علی کافی، سیدمجتبی نوری، زهرا رحیمدل، علی اکبر رزدام، اکرم راسخ، شهلا تقوی، و حمیدرضا دمیرجیلو

نشانی: تهران، خیابان خالدا سلامبولی، کوچه سوم، شماره ۱۸، طبقه دوم، روابط عمومی و امور بین الملل،

تلفن: ۸۷۲۲۴۹۸-۹

www.iup.ir